

start **Putovanja**

mjesečnik za turizam i zaštitu okoliša

Broj 19

www.bhputovanja.com

BESPLATNO

Jajčani i studenti iz regije obnovili četiri od 20 mlinica na Plivi

Mlinčići će opet mljeti

Amel Salihbašić, autor knjige
BiH - dođi, uživaj, pričaj

Neum: Ugostitelji se trude,
ali sve zavisi od vremena

Najveći muzej mozaika

Cvjetići Gazi-djevojke
čuvaju kuće od zla

AMEL SALIHBAŠIĆ, AUTOR KNJIGE BIH - DOĐI, UŽIVAJ, PRIČAJ

Milijarda KM jeste puno, ali s

Inženjer elektrotehnike, Zeničanin sa stalnom adresom u Beču, napravio je jednu od najljepših knjiga o Bosni i Hercegovini, BiH - dođi, uživaj, pričaj, koja je objavljena na četiri jezika i prodaje se, između ostalog, na evropskoj mreži Amazona

Kako je nastala knjiga BiH - dođi, uživaj, pričaj?

- Slučajno ili nenamjerno. Volim da putujem i mnogo putujem, ali BiH ima posebno mjesto u mom srcu, a knjiga je igra slučajnosti i želje da napravim nešto za BiH. Ona je spoj ljubavi prema BiH i putovanjima i fotografije koja mi je hobi. Često sam putovao i po svijetu i po BiH, po raznim dijelovima BiH, a mjesta na koja odlazim sam birao na osnovu informacija sa foruma, portala, vijesti iz BiH iz sektora turizma, utisaka ljudi koje poznajem i koje ne poznajem. Fotografije sam skupljao godinama i ideja mi je bila da BiH predstavim strancima, ali i da neke lokalitete otkrijem za ljude koji žive u BiH, a ne znaju za njih. Nedavno sam, recimo, bio na

HERCEGOVINA JE...

Vaša omiljena lokacija u BiH?

- Najrađe se vraćam Hercegovini, Mostaru i okolini - Počitelju, Podveležju, Blagaju...

Imate li možda ambiciju da nekada dovodite grupe turista u BiH?

- Za sada sam na knjigama, a do kada ću moći sjediti za kompjuterom i baviti se svojim dominantnim poslom - ne znam.

Bunici i pričao sam jednom prijatelju o nevjerovantom doživljaju, a on je na kraju rekao da je to petnaestak minuta od mjesta gdje živi, ali da nije znao za njega.

ČETIRI JEZIKA, 1.500 SLIKA

Podnaslov knjige je 30 nezaboravnih lokacija...

- Ma, to je prejednostavno rečeno jer u knjizi je opisano 30 područja koja praktično pokrivaju 70 ili 80 posto teritorije BiH. Na svakom od tih područja postoji i do desetak lokaliteta koji su zanimljivi i atraktivni.

Dođi, vidi, pričaj... Je li to poruka?

- Da. Dođite, vidite i pričajte o tome, širite vijest o BiH. Namijenjena je svima koji žele da upoznaju BiH, napisana je na četiri jezika, a mislim i da je lijep poklon za poslovne partnere, prijatelje van BiH. Pokušao sam da sa više od 1.500 fotografija na 200 strana dočaram što više, posebno prirodne ljepote, rijeke, planine, jezera, gradove, hranu... Fokus je ipak na ljepoti prirode i ugođaju. Iskreno mislim da su priroda i njena raznolikost i bogatstvo ono na čemu BiH treba razvijati turizam jer malo koja zemlja ima i more i krš i guste i visoke šume i ravnice i brežuljke. To je ono što BiH treba da koristi kao svoju prednost. Ako pogledate Mađarsku, koja je ravna, ili Češku, u koje ne postoje vodopadi..., možda je ljudima u BiH to normalno i uobičajeno, ali ljudima izvan BiH je to strašno interesantno.

Kakav je interes za knjigu?

- Može se kupiti u cijeloj Evropi, nudi se preko portala

i s obzirom na potencijal nije

Amazon za Evropu, evropske mreže Amazona jer bi za SAD i Japan bilo preskupo. Interes je zadovoljavajući. Nije bestseller i ljudi ne stoje u redu da je kupe, ali je listaju u knjižarama, a knjižari je rado kupuju i postavljaju pored kase. Poneko ko je čitao se javi, jedna novinarka iz Njemačke se javila i zahvalila što sam napravio ovakvu knjigu jer je, kaže, BiH njena najdraža zemlja i srešćemo se ovog ljeta u Sarajevu. Nekoliko mojih kolega je kupilo knjigu i došli su u BiH, pa poslali pozitivne komentare. To me čini zadovoljnim jer vidim da se trud isplatio, nije bio uzalud, a to nije lako jer Evropa je bombardovana reklamama Turske, Tunisa, Italije, Španije, Hrvatske. BiH je više za pojedinačne putnike, ljude koji žele da vide nešto novo, da ne idu u masovni turizam nego da osjete neku zemlju. BiH je raznolika i ovdje ima mnogo toga da se vidi, a ko god je jednom bio - rado se vraća.

Zašto BiH ne uspijeva da bombarduje Evropu reklamama kao druge zemlje?

- Mislim da je to prvenstveno pitanje organizacije zemlje. U BiH ne postoji centralno tijelo koje bi se bavilo promocijom turizma za cijelu zemlju. Nedavno, u januaru ili februaru, u Austriji na sajmu turizma nije bio niko iz BiH osim delegacije RS. Nadalje, ja ni u jednom katalogu u Beču nisam našao da neko nudi sedam dana u BiH. Nudi se Bugarska, Rumunija, Bjelorusija, Turska, Grčka, Makedonija, ali BiH još nisam vidio. Ne znam zašto je tako, ja nisam iz branše i ne bavim se analizom literature ili marketinga, ali to je činjenica.

Pitaju li Vas ljudi koji znaju da ste napisali knjigu za preporuku gdje da idu?

- Pa par kolega je već dolazilo i kasnije su se zahvalili i rekli da će doći ponovo. Uglavnom su posjećivali Sarajevo i Mostar. Jedan od njih mi se javio iz Sarajeva i rekao da je pojeo najbolje ćevape u svom životu.

GDJE SMJESTITI DVA AUTOBUSA

Jeste li slike pravili prilikom odmora ili ste namjenski dolazili?

- U početku je to bilo sa putovanja i odmora, a kada sam odlučio da napravim knjigu, napravio sam selekciju i za ono što sam želio da zamijenim, dolazio sam namjenski, po četiri sedmice, obilazio određene lokacije, pravio izlete. Ovo je moja druga knjiga o BiH, prva se zvala *23 nezaboravna dana u BiH*, nju sam napravio jer sam želio da onima koji ostaju dva, tri dana pokažem da u BiH ima sadržaja za koja je i 23 dana malo.

LAKO JE S AMAZONOM

Kako knjiga dođe na Amazon?

- Nije to veliki problem. Treba se prijaviti, napraviti *akaunt* i postaviti knjigu koju želite da prodajete. Ja radim tako da pošaljem knjige u Amazon, a oni obrađuju narudžbe i šalju dalje. Veoma jednostavno.

Imate li reakcije na knjigu?

- Javi se poneko, ali to nije ogroman broj. Ipak svi komentari su lijepi. Javio mi se jedan poznanik iz Češke sa kojim sam se upoznao na jednom od putovanja i kasnije sreo još nekoliko puta. On je kupio knjigu i dolazio u BiH, a kada sam mu nedavno čestitao rođendan, zahvalio mi se i rekao da se naredni put vidimo u BiH, dakle ne ni u Austriji, ni u Češkoj, nego u BiH, a to je značajno. Bečki knjižari knjigu su dobro prihvatili, velike izdavačke kuće su prepoznale kvalitet, ali ima i drugačijih reakcija. Dolazio sam u

I kako izgledaju Vaša nezaboravna 23 dana u BiH?

- Nije svako ljubitelj istih sadržaja. Knjiga je napravljena tako da pokaže raznolikost i bogatu paletu stvari koje možete napraviti u BiH i da stvori prostor za izbor sadržaja u kom će svi uživati. No, problem je što je za mnoge izlete potreban vodič ili agencija, a u BiH ih je nemoguće dobiti na individualnoj osnovi, nego samo za grupe. Ako hoćete, recimo, na rafting, prvo vas pitaju koliko vas je i ako ste sami morate čekati grupu. Tako je i s obilaskom planina i drugih lokaliteta. To je mali problem koji treba riješiti.

Da li to znači da prodavci turističkih usluga u BiH nisu fleksibilni i nisu spremni za zahtjeve turista izvan BiH?

- Mislim da prvenstveno nema dovoljno informacija o tome šta je sve moguće raditi i vidjeti u BiH, ni na internetu ni u medijima, a ljudi putovanje planiraju unaprijed. Osim toga, razlika je između odlaska na more gdje ostajete sedam dana na jednom mjestu, idete na izlet brodicom ili do nekog otoka, te ako dođete u Sarajevo na dva dana nakon kojih vas čeka autobus ili avion pa ne možete produžiti boravak ako se unaprijed ne obavijestite u čemu se može uživati.

Šta mislite da bi, s obzirom da BiH posmatrate kroz fotoaparati i možda malo kritičnije nego drugi, trebalo unaprijediti, otkloniti...?

- Pa, prije svega nedostaje putokaza. Često imate put i jednu strelicu, a na račvanju nema strelice i slučajni prolaznik i neko ko ne

turističke zajednice u BiH i to bez očekivanja da se nešto desi, ali sam naišao na potpuni izostanak interesa. Ili *direktor nije tu ili nema ovlaštene osobe ili da pošaljem dopis da se najavam ako želim da me neko primi, a oni kojima sam pisao te dopise, e-maileve, mi nisu odgovarali*. Mislim da se na nekim mjestima nalaze ljudi koji nisu zainteresovani za svoj posao i premalo se bave njime. Isto tako, u BiH nisam uspio da dobijem nikakvu donaciju za knjigu, vidio sam da tu baš nema interesa za ovakve projekte.

Je li skupo napraviti ovakvu knjigu?

- Ova je štampana u BiH, ja sam autor, fotograf, izdavač, napravio sam prelom i dizajn... Ima dosta posla prije štampe, a ima i troškova za putovanja, jer treba ipak napraviti stotinjak izleta po odgovarajućem vremenu, biti u pravom momentu na pravom mjestu... Dakle ima troškova.

poznaje jezik i ne može pitati, teško se može snaći i doći do pravog odredišta. Nedostatak je i to što zanimljiva mjesta nemaju internet ili *facebook* stranicu. Nema ni planinarskih domova. Potrebna je bolja povezanost aviolinijama i to jeftinim, jer ovo sada je skupo. Recimo, Beč - Sarajevo je 980 eura, a to malo ko može sebi priuštiti i bez jeftinih linija koje dovode veći broj turista teško je ići naprijed. Ali ja ovdje nisam turista, nego sam kod kuće i dobro se osjećam uvijek. Hrana je ukusna, ljudi su gostoprimljivi i ponuda je tu, ali nedostaje i više autentičnih rukotvorina, stvari koje se ovdje proizvode. Stare zanate treba malo modernizovati jer drvena kašika više nije suvenir koji će neko rado kupiti. **Ali većina turističkih radnika cijeni da su lijepa priroda, dobra hrana i gostoprimljivost dovoljni za turiste?**

- Mislim da za dobru ponudu morate imati jeftin avion, jer autobusom je to komplikovano, pogotovo bez autoputa. Morate imati hotele koji mogu primiti dva autobusa ljudi, a Mostar, recimo, to još nema. I kako onda dovesti ljude u Mostar? Pa hotel *Ruža* se obnavlja ne znam ni koliko godina. Onda, morate imati dobru povezanost među različitim lokacijama, a ceste jesu loše, ali su udaljenosti male, pa to ne bi bilo problem.

Jeste li čuli da je BiH prošle godine od turizma zaradila milijardu KM?

- Da budem iskren nisam i kada se tako kaže - izgleda mnogo. Ali, kada uporedite sa drugim državama i mogućnostima - malo je to. ●

DIREKTOR TURISTIČKE ZAJEDNICE HERCEGOVAČKO-NERETVANSKOG KANTONA ANDRIJA KREŠIĆ

Ugostitelji se trude, ali sve zavi

Nakon julskog podbačaja, pa augustovskog vađenja sezone, Neumljani gledaju u nebo nadajući se da će lijepo vrijeme produžiti postsezonu, ali rade i na obogaćivanju ponude koja i bez sunca može privući goste

Sredinom augusta u Neumu ima praznih kreveta, ali je turistička berba, barem za august, blizu prošlogodišnjoj koja je bila jako dobra. Cijeni to direktor Turističke zajednice Hercegovačko-neretvanskog kantona, Neumljanin Andrija Krešić.

SVAKO RADI ZA SEBE

- Ove godine predsezona u Nuemu, do sredine šestog mjeseca, bila je solidna, bilo je više gostiju nego prošle godine, u sedmom mjesecu je bilo jako loše jer je bilo loše vrijeme, ljudi nemaju novca, bile su poplave u dijelu države, bio je ramazan, a većina naših gostiju je iz BiH i juli je bio katastrofa. Osmi mjesec izvlači situaciju i spašava sezonu - kaže Krešić.

Već sad se zna da 2014. neće bi-

ti kao prošle godine, ali hoće biti blizu...

- Postoji i nada da će se sezona malo produljiti, pa možda i podsezona, a onda bismo malo spasili ukupan rezultat. Nismo puni, ima slobodnih soba i sada u sredini osmog mjeseca, pa očekivanja idu u pravcu da se neće ponoviti prošla godina koja je bila sjajna, ali da neće biti ni sasvim loše - pojašnjava Krešić.

On tvrdi da u Neumu nema sukoba između onih koji izdaju sobe u kućama i hotelijera, jer svako od njih ima svoje goste.

- Svako se bori za sebe, iako bi u nekim segmentima trebalo raditi zajedno, barem oko promidžbe. To treba popraviti, ali ozbiljan sukob ne postoji i nema razloga za to jer svako radi

visi od vremena

za sebe i radi svoj posao - kaže Krešić.

Danas mnogi ugostitelji rade na dodatnim sadržajima koji bi mogli produžiti sezonu. Otvaraju se, kaže naš sagovornik, velnes i spa-centri, saune, seoska domaćinstva se otvaraju prema turistima...

- Imamo i prve bazene, jedan je i zatvoreni pa se može koristiti i van sezone. Mnogo se radi na tome da se sezona produži i proširi asortiman usluga, a nastojimo posebnu pažnju posvetiti i kongresnom turizmu jer Nuem je prije rata u BiH i te kako bio poznat kao kongresni centar. Pokušavamo intenzivirati usluge u sportskom centru koji je jako dobar i voljeli bismo ga otvoriti za sportske klubove,

da dolaze ovamo na pripreme. Dakle, radimo na tome da sadržaja bude što više i nadamo se da će to dati rezultate - kaže Krešić.

AKO BUDE LIJEPO...

Inače, u Neumu ima između 12 i 13 hiljada kreveta, 5.000 u hotelima, a ostalo u kućama. Realan problem u jedinom bh. gradu na obali Jadranskog mora jeste kategorizacija smještajnih kapaciteta. - Osim što je nepoznat precizan broj kreveta, sporna je i kategorizacija, barem ona u privatnom smještaju. Hoteli su sa tri i četiri zvjezdice, a u privatnom smještaju ima svega - malih i neuslovnih soba, neurednih, sa mnogo kreveta... Taj

proces je malo zapeo i ima puno objekata bez kategorije, ali opet je bolje nego prošlih godina. To ide nekim svojim tokom, ali bi moralo biti brže - priča Krešić.

On upozorava i da je mnogo onih koji ne prijavljuju goste, zbog čega vjeruje da se nikada neće znati precizan broj kreveta i precizan broj ostvarenih noćenja.

- Mislim da niko nikada neće znati koliko turista prođe kroz Nuem jer niko ne prijavljuje sve goste. Mi nemamo pouzdane statistike, nego procjene onih koji pružaju usluge smještaja, procjene od oka i vizuelne pokazatelje, praćenje podružnica... Zakonski propisi se u Neumu ne poštuju, a dok su na snazi, iako oni možda i nisu najbolji, trebalo bi ih poštovati.

No vlasnici objekata ne prijavljuju goste i niko ne zna do kada će to trajati, a niko ne razmišlja o mogućim posljedicama ukoliko bi se nekom neprijavljenom gostu desila neka nesreća. Posljedice bi bile ogromne i nesagledive i bolje je da se nikada nikom ništa

ne desi jer to bi bilo katastrofa. Za sada svi ili većina gledaju kako će izbjeći obaveze. Zapravo možda i treba mijenjati i prilagoditi ih potrebama na terenu i mijenjati kroz institucije sistema, no dok su ovakvi kakvi su, treba ih poštovati - upozorava Krešić.

Sredinom augusta u Neumu se osjeti smjena i početak kraja sezone, ali se svi nadaju lijepom vremenu i produženju postsezone.

- Sezona zavisi samo od vremenskih prilika i ako bude lijepo vrijeme bit će gostiju, a ako se vrijeme pokvari... Onda ništa. Šta ćemo, šta je tu je - zaključuje Krešić. ●

BICIKLISTIČKI PARK PRENJ

KRENULI PUTEVIMA ŠVERCA DUHANA

Biciklistički park Prenj promovisan je polovinom augusta međunarodnim brdsko-biciklističkim maratonom *Tobacco road* - Putevima šverca duhana, na kojem su, osim iz BiH, nastupili i takmičari iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Slovenije i Makedonije.

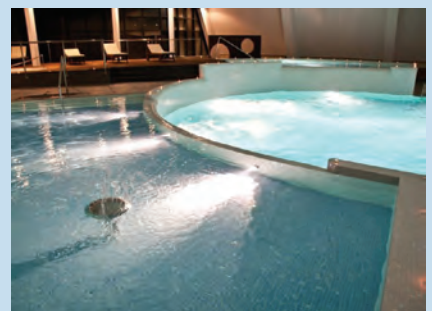
U okviru ovog Biciklističkog parka, Turistička zajednica HNK je označila oko 360 kilometara nekategorisanih i šumskih puteva koji su idealni za bavljenje brdskim biciklizmom.

- Postavljena su četiri infopanoe u Konjicu, Jablanici, Boračkom jezeru i na Rujištu na kojima su prikazane mape označenih područja - saopćeno je iz mostarskog Udruženja *My Way*.

ZDRAVSTVENI TURIZAM

BANJA VRUĆICA RUŠI REKORDE

Za prvih šest mjeseci ove godine, uprkos poteškoćama izazvanim vremenskim nepogodama, Zdravstveni turistički centar *Banja Vrućica* kod Teslića imao je 76.000

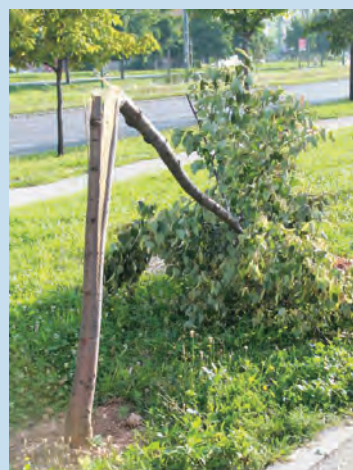

noćenja, što je za pet posto više nego u istom periodu prošle, rekordne godine.

- Na svu sreću, mi nismo pretpjeli nikakve direktne štete od poplava, međutim, svakako da se ta situacija indirektno odrazila i na poslovanje. Drago nam je da smo, zahvaljujući povjerenju gostiju, uspjeli da opravdamo epitet najelitnije banje u BiH i da su rezultati našeg zalaganja vidljivi čak i u ovoj teškoj ekonomskoj situaciji - kaže v. d. generalnog direktora *Banje Vrućice* Aleksandar Radošević.

VAPAJ IZ SARAJEVSKOG PARKA

KOME JE SMETALA LIPA?

Iz sarajevskog *Parka* apelirali su na građane da čuvaju zelenilo i zelene površine u Kantonu Sarajevu, te ukazali na neodgovoran odnos pojedinaca prema javnom dobro, zelenilu, stablima.

- Jedan od posljednjih primjera je polomljeno mlado stablo lipe, koje su radnici *Parka* pronašli tokom redovnog obilaska i čišćenja terena na biciklističkoj stazi uz Ulicu Zmaja od Bosne od Čengić-Vile prema Otoci -kazala je stručna saradnica za informiranje *Parka* Aldijana Hamza.

JAJČANI I STUDENTI IZ REGIJE OBNOVILI ČETIRI OD 20 MLINICA NA PLIVI, KOJE SU PROGLAŠENE ZA NACIONALNI SPOMENIK BiH

Mlinčići će opet mljeti

Ideja je da se brzo osposobi i 16 preostalih vodenica i da sve budu date na raspolaganje zainteresovanim Jajčanima, koji bi tu, meljući žito i prodajući suvenire, mogli svojim porodicama obezbijediti i neki prihod

Jajačke srednjovjekovne mlinice, mlinčići, mogle bi biti divan primjer kako se zajedničkim idejama i radom može sačuvati, ali i obnovljati ono što naruše vrijeme i vandali. Naime, u sklopu regionalnog restauracijskog kampa kojeg je u Jajcu prošlog mjeseca organizirala švedska fondacija *Kulturno naslijeđe bez granica* (*Cultural Heritage without Borders*), obnovljene su četiri od ukupno 20 mlinica sačuvanih do danas.

IMALE I PO 14 KAMENOVA

Jajačke mlinice na Plivi nacionalni su spomenik BiH. Preciznije, dio su Historijskog gradskog područja Jajca koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine u julu 2004. i smještene su u tačku *Ostali objekti* zajedno sa mjestom *Musafirhane* u Jajcu, historijskim spomenikom *Hafizadića česma*, česmom ispred *Sinan-begove džamije*, ostaci *ma hamama* u čaršiji, zgradom prve apoteke ili *Celebića kućom* i historijskim spomenikom *Dom AVNOJ-a* (*Sokolski dom*). Po-

tom je 2009. nacionalnim spomenikom BiH proglašen i *Kompleks mlinova na Plivi* kraj Jajca.

Nekada je na Plivi bilo na hiljade mlinica koje su mljele žito i ovdašnjem stanovništvu predstavljale važan prihod.

Komisija u obrazloženju svoje odluke navodi da su vodenice i stupe u kojima je mljeveno žito i valjano sukno spadali u značajne privredne objekte.

Na potezu od vodopada pa sve do Pijavica, naselja u samom centru grada, **bilo je nekada do stotinu kolesa koje je pokretala rijeka Pliva**. Ova kola pokretala su mlinove i stupe. Pošto je Georgiceva *Relacija* pisana 1626. godine, to znači da je i u to vrijeme u Jajcu vršeno štavljenje kože, odnosno da je jedan broj mlinica postojao još u doba bosanskih vladara (Kreševljaković, str. 89). Do 1885. godine na ovom potezu bilo je ukupno 15 mlinova sa 87 žrvnjeva i jedna stupa za valjanje sukna koja je radila sve do 1945. godine (Kreševljaković, str. 90). Ispred Travničke kapije na rijeci Plivi nalazio se veliki drveni most, a oko njega deset vodeničkih vitlova (E. Čelebija, str.

231). Zna se ko su bili vlasnici ovih mlinova i koliko su pojedinačno imali kamenova. Iznad Putničkog mosta preko Plive bila su četiri mlina: jedan Zjajin sa 12 kamenova, dva Saračeva sa po osam kamenova i jedan Vakufski mlin sa 14 kamenova, navodi se u dokumentu Komisije.

Po istom izvoru, sa donje strane mosta bio je samo jedan mlin, vlasništvo najprije **Hafizadića**, a kasnije i dr. **Fahre Hranice**. Ovaj mlin je imao 14 kamenova. Od mosta pa do kapije na lijevoj obali Plive bili su mlinovi **Sadika Softića** sa jednim kamenom, **Čelhasića** sa dva kamena, **Hadži Osmanovića** sa dva kamena, **Pilavdžića**, kasnije **Jaranovića**, sa pet kamenova, **Vakufski** sa 12 kamenova koji je srušen još 1885. godine i ostao je samo *mulk*, a zatim redovnički mlin **Žužić** i *fratri*, sa jednim kamenom, i mlin **Spahića**, također sa jednim kamenom.

Svi ovi mlinovi radili su do godine 1933, kad su, konstatuju stručnjaci Komisije, usljed promjene toka rijeke Plive, ostali na suhom. Neposredno iznad vodopada nalazila su se dva mlina.

LJUDI I SLIKE JAJCA

U Jajcu, tačnije na udaljenosti od pet kilometara od centra grada, nalaze se jedine očuvane vodeni-ce koje se ovdje nazivaju Mlinčićima. Izgrađene su na sedrenoj pregradi između Velikog i Malog jezera. Godine 1984. godine počela je njihova rekonstrukcija na osnovi projekta koji je uradio dipl. ing. arh. Hazim Handžić iz Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa BiH. Godine 1985. godine radovi su završeni. Ovdje je riječ o dvije grupe vodenica koje predstavljaju objekte visoke etnografske vrijednosti. Iako se ne nalaze u okviru zaštićenog gradskog područja, njihov utjecaj na građ-

đuju krovne konstrukcije, kako se teše šindra na tradicionalan način...

- U ovom kampu prvi put u životu sam se penjala na krov i premazivala drvo. Bilo je to nevjerovatno iskustvo koje će mi dugo ostati u sjećanju jednako kao i ljudi i slike Jajca u kojem smo bili - ispričala je 20-godišnja Berina Verlašević, učesnica iz BiH.

Kamperi su se, osim obnove mlinica, pozabavili i okruženjem. Osim što su iz rijeke izvukli dva velika kontejnera smeća i korova i tako omogućili bolji protok vode na mlin-skim kamenovima, napravili su i staze koje turistima olakšavaju pristup i obilazak mlinica.

Obnovu mlinčića na Plivskim jezerima dijelom je sufinansirala i Općina Jajce, a mlinicama će ubuduće upravljati i održavati ih Agencija za kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu i razvoj turističkih potencijala grada Jajca.

Plan je da se brzo obnovi i 16 preostalih mlinica, da ih se vrati u funkciju i da ih se sve zajedno stavi na raspolaganje građanima.

Ideja je da ih preuzmu zainteresira-

ni Jajčani koje će uz minimalnu naknadu u njima moći mljeti žito i tako sebi ostvariti izvore prihoda.

- Omogućit ćemo građanima da uz minimalnu naknadu zakupe neku od mlinica na upravljanje i tako vrate stari sjaj mlinovima. Postoje već određena sredstva za nabavku vitla i stavljanje u funkciju nekoliko mlinica, ali u urbanom radimo na sakupljanju još sredstava i najsretniji bismo bili kad bi svih 20 mlinica imalo svoju funkciju. Cilj nam je omogućiti ljudima da kroz mljevenje žita ili prodaju suvenira ostvare sebi zaradu - kažu u Agenciji. ●

sku jezgru

je veliki, zapisano je u dokumentu Komisije iz 2004.

Danas je ostalo svega 20 mlinica koje već petnaestak godina nisu u funkciji.

Mlinice koje su ovog ljeta obnovljene, stradale su 2011. u požaru. Reporter RSE zapisali su tad da je to bilo djelo jajačkih piromana. Tri godine kasnije Šveđani su u Jajcu okupili četrdesetak studenata arheologije, arhitekture i historije umjetnosti iz BiH, Grčke, Srbije, Albanije, Kosova i Hrvatske, koji su ih popravili uz pomoć građevinske firme Marušić d.o.o.

Studenti su ovdje naučili kako se popravljaju krovovi, izra-

DOGOVOR SA ŽELJEZNICAMA FBiH

FERIJALCIMA JEFTINIJI VOZ

Na inicijativu Ferijalnog saveza, Željeznice FBiH odobrile su povlasticu od 30 posto od redovne cijene na neograničen broj putovanja u željezničkom putničkom prevozu za

članove Ferijalnog saveza.

- Davanjem ove povlastice Željeznice FBiH aktivno se uključuje u akciju podsticanja mladih na mobilnost i razvoj omladinskog turizma, a Ferijalni savez će po mnogo povoljnijim uslovima moći ponuditi programe iz projekta *Upoznaj domovinu da bi je više volio* - kažu ferijalci.

Njima je osnovni cilj omogućavanje mladima da posjete gradove u BiH, upoznaju kulturno-istorijske vrijednosti, prirodne i turističke znamenitosti, kao i olakšaju druženje sa vršnjacima iz različitih sredina.

I TO JE PROMOCIJA

KATALOG OD 70 KILA

Golemi turistički katalog *Neodoljiva Hrvatska*, predstavljen u Dubrovniku i kandidiran za Guinissovu knjigu rekorda, ši-

rok je 1.398 milimetara, visok 1.650, težak 70 kilograma i na 378 stranica i 900 kvadrata papira predstavlja Hrvatsku kao turističku destinaciju atraktivnu posjetiteljima kroz cijelu godinu.

Najveći katalog na svijetu razvijen je tri godine, a pedesetak stručnih autora, udruga, fotografa i dizajnera potrudilo se da predstavi hrvatske atrakcije, prirodne ljepote, povijesnu i kulturnu baštinu, tradiciju, običaje, narod, gospodarstvo, sportske uspjehe, turističku ponudu i njezine specifičnosti.

NE DAJU SE BUGOJANCI

PRAVI EKO-ELEMENT

Članovi bugojanskog Udruženja građana *Prijatelji prirode Eko-element* i šesti rođendan svoje grupe obilježit će brojnim projektima, među kojima su osnaživanje žena kroz plasteničku proizvodnju, *Snaga različitosti*, *Doživi Vrbas*, fizičko-hemijska analiza vode, *Kultura življenja* i obnova park-šume Gorica.

Općina Bugojno će, kako se čulo tokom sastanka aktivista sa čelnicima ovog grada, i u budućnosti podržavati projekte

Eko-elementa, a obećano je i konkretnih 6.000 KM iz općinskog budžeta za ispitivanje ispravnosti vode.

MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA ZAVRŠILO PROJEKAT ZAŠTIĆENA ŠUMSKA I PLANINSKA PODRUČJA

Vlada FBiH usvojila je polovinom augusta završni izvještaj o realizaciji projekta *Zaštićena šumska i planinska područja* (FMPAP), kojeg je realiziralo Federalno ministarstvo okoliša i turizma, a finansirao GEF putem Svjetske banke.

Korisnik projekta su zaštićena područja u Federaciji, Nacionalni park *Una* i Park prirode *Blidinje*, a vrijednost je 1,7 miliona dolara (oko 2,4 miliona KM).

Razvojni cilj bio je jačanje institucionalnog i tehničkog kapaciteta za održivo upravljanje zaštićenim područjima i prirodnim resursima i širenje mreže šumskih i planinskih zaštićenih područja u BiH, projekt je bio fokusiran na unapređenje efektivnosti upravljanja u postojećim zaštićenim područjima, stavljanje još lokacija pod za-

štićeni status, procjenu izvodljivosti za još jednu lokaciju i promociju održivog upravljanja prirodnim resursima i aktivnosti zaštite biodiverziteta unutar ili oko zaštićenih područja. Rezultati su dobijena studija izvodljivosti zaštićenog područja *Prenj - Čvrstica - Čabulja - Vran*, planovi upravljanja za parkove *Una* i *Blidinje*, urađeni izvještaji o ekološkoj procjeni početnog stanja u *Une* i *Blidinje*, kao i crvena lista ugroženih biljaka, životinja i gljiva u Federaciji.

POTENCIJALNO USPJEŠNA PRIČA LOPATA UGOSTILA VIA DINARICU

Neprofitna organizacija *Terra Dinarica* okupila je u planinarskom domu na Lopati, iznad Kreševa, planinare, vodiče, gorske spasioce, istraživače, ekološke i predstavnike lokalnih zajednica iz regije na *Via Dinarica* dan.

Na tom su skupu predstav-

ljeni primjeri dobre prakse, razmijenjena iskustva i raspravljano o izazovima u oblastima koncepta *Via Dinarica*, koji obuhvata infrastrukturu i kapacitete, staze, domove, vodiče, GSS, lokalne zajednice, razvoj avanturističkog i eko-turizma, značaj biodiverziteta i geodiverziteta, zaštitu prirode...

- *Via Dinarica* je potencijalno uspješna priča i projekt koji će bitno uticati na razvoj održivog turizma i zaštite okoliša u BiH i regiji, te na taj način doprinijeti povećanju broja turista i direktnoj ekonomskoj koristi za lokalne zajednice. Naš cilj je da, povezivanjem znamenitosti regije prirodnim putem, zadržimo inozemne turiste što duže na ovim prostorima - izjavio je vođa tima projekta *Hod Via Dinaricom* Kenan Muftić.

PRAVILNIK U RS TURISTIMA TREBA I POŠTA

Od početka augusta u Republici Srpskoj je na snazi novi pravilnik o sadržaju i načinu isticanja turističke signalizacije.

- Novim pravilnikom uvrštena je moguć-

nost da se turističkom signalizacijom mogu označavati subjekti koji pružaju poštanske usluge, s obzirom na to da pružaju usluge koje su od značaja za turiste. Na taj je način data mogućnost da se turističkom signalizacijom označe svi subjekti za čije usluge turistička organizacija procijeni da su od značaja za informisanje turista - kažu u Ministarstvu trgovine i turizma RS.

ETNOSELO REMIĆ IZ MENJIKA ZA ROĐENDAN NOVI VODIČ

Etnoselo *Remić* u Menjiku kod Prozora / Rame obilježilo je treću godinu rada na razvoju turizma u Rami i okolici, zdravih stilova života i poticaju poduzetničkog duha.

U okviru bogatog programa kojim je obilježen

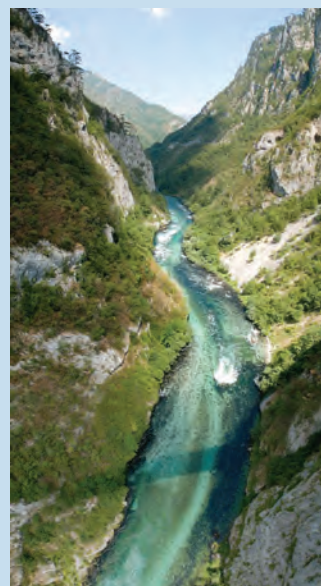
ovaj rođendan, u suradnji sa biciklističkim klubom *Ventus*, bila je organizirana i biciklijada, te predstavljen novi turističkog vodiča *Rame* na hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku.

ŽIVOT BRŽI OD ADMINISTRACIJE TARA OLAKŠALA GRANICU

Iako se potpisivanje tek očekuje, zahvaljujući dobroj saradnji koju Foča ima s opštinama i institucijama Crne Gore, od početka turističke sezone već se koriste odredbe sporazuma BiH i te zemlje o korištenju rijeke Tare u turističke svrhe.

Načelnik Foče *Radisav Mašić* potvrdio je to agencijama, navodeći da se sporazumom želi prevazići problem sa kojima se godinama susreću rafteri iz dvije zemlje. Naime, bh. rafteri da bi došli do polaznog mjesta *Brštenovica* na *Tari*, odakle do ušća u *Drinu* (21 km) na *Šćepan-Polju* zajednički sa Crnogorcima dijelimo tu rijeku, moraju proći crnogorsku granicu, gdje se susreću sa dužim zadržavanjima.

- Neprijatno im je tako stajati na carini pogotovo sa skafanderima i ostalom pratećom opremom - kaže *Mašić*. Načelnik tvrdi da je sa nadležnim ministarstvom iz Crne Gore dogovoreno da se u ovoj sezoni tolerira prolazak preko granice BiH - Crna Gora, odnosno da se administrativna procedura svede na najmanju moguću mjeru. Za rafting *Tarom* brine 12 registriranih klubova koji su ovih dana u velikom poslu, a oko 90 posto turista, kako kaže *Mašić*, dolazi iz drugih država regiona i Evrope.

BOSANSKOHERCEGOVAČKI HOTELIJERI NISU POŠTEĐENI GOSTIJU ŽELJNIH SUVENIRA

Kraduckanje ni strancima nije strano

Pića u minibarovima zamjenjuju se vodom iz česmi, a u prtljagu odlazećih gostiju nađu se peškiri, bade mantili, dekoracije iz hodnika, cvjetni aranžmani, čaše, čak i jastuci...

Mnogi građani Bosne i Hercegovine svoju državu smatraju izuzetno siromašnom, a o poštenju sunarodnika baš i nemaju neko visoko mišljenje.

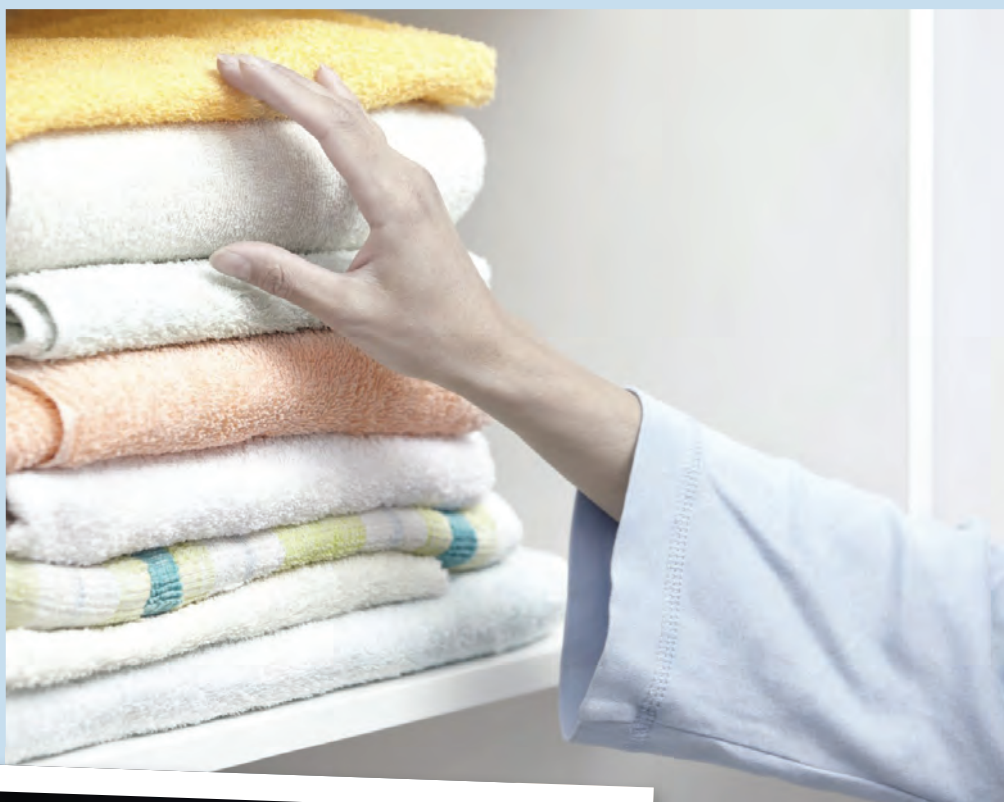
Istovremeno, većina stranih turista koji su naročito ove godine preplavili BiH, Bosance smatra izrazito gostoljubljivim narodom, dok mi na njih gledamo kao na goste dubokog džepa. Pa ipak, predrasude se ponekad ispostave kao netačne. Naime, sitne hotelske krađe nisu nepoznata pojava stranim turistima, dok iznenađuje podatak lokalnih hotelijara koji su nam osmjehom potvrdili da su domaći turisti puno pošteniji.

- Najviše se krađu peškiri sa logom hotela. Često nam se dešava da gosti ne prijave korištenje minibara, pa popiju alkohol ili flaširanu vodu, a onda u flaše naspu običnu vodu iz česme. Moram priznati da su domaći gosti puno pošteniji od stranaca jer naši nekada lijepo pitaju mogu li ponijeti neki detalj kao suvenir - kaže Asja Baljić, iz mostarskog hotela Bristol.

Kada je riječ o stranim turistima, Baljićeva kaže da se njihova struktura mijenja svake godine. Tako ove godine prednjače Japanci, Azijati generalno i Arapi, dok su prošle godine dominirali Turci i Nijemci.

Sa sitnim krađama se suočavaju i u tuzlanskom hotelu Tuzla, mada nam nisu mogli iznijeti svoju procjenu o tome da li su pošteniji domaći ili strani turisti.

- Krađu se dekoracije po hodnicima, cvjetni aranžmani, čaše i sve što može stati u tašnu ili torbu. Zanimljivi

vo je da se redovno krađe i toalet papir u toaletima u holu koji su namijenjeni gostima, uz napomenu da se krađe uglavnom u ženskim toaletima dok su muškarci poštteni - kaže Maja Pašić-Semunović iz ovog hotela.

U Banjoj Luci, pak, imaju više problema s oštećenjima nego sa sitnim krađama.

- Iako imamo jako puno turista, uključujući strane i moram priznati da posljednjih pet godina srećom zaista nemamo problema sa krađama, osim nekog sitnog oštećenja inventara - kazali su nam recepcionari u banjalučkom hotelu Bosna.

U Holidayu, jednom od najvećih i najpoznatijih sarajevskih hotela, također kažu da turisti znaju u kofer ubaciti ponešto što nije njihovo.

- Najčešće su to peškiri i bade mantili. Minibar je kod nas na povjerenje, a zna se ponekada desiti da ga isprazne, a na odlasku to ne prijave. Bilo je slučajeva, mada rijetko, da se ponese čak i jastuk, deka... - rekli su nam u ovom hotelu. ●

NAJVEĆI MUZEJ MOZAIKA U SVIJETU ZEUGMA U TRI GODINE POSJETILO 550.000 TURISTA

Ne može se pobjeći Cigančicinim očima

U turskom gradu Gaziantepu na 30.000 kvadrata smješten je najveći muzej mozaika na svijetu, kroz kojeg je od 2011. prošlo više od pola miliona posjetitelja

Najveći muzej mozaika u svijetu *Zeugma*, koji se nalazi u gradu Gaziantepu na jugoistoku Turske, od 2011. godine, kada je otvoren, posjetilo je 550.000 osoba, javlja *Anadolija*.

MOGUĆ I 3D

Zeugma, koji se prostire na 30 hiljada kvadratnih metara, titulu najveći muzej mozaika na svijetu preuzeo je od muzeja *Bardo* u Tunisu i privlači pažnju domaćih i stranih turista. U muzeju su smještena umjetnička djela, *Cigančica*, skulptura Marsa, česme iz rimskog perioda...

Pomoćnica direktora muzeja Gaziantep **Emine Ozturk** kazala je da je *Zeugma* poznat u svijetu i zbog mozaika koji se proteže na 2.464 kvadrata, te da je slike sa mozaika u muzeju moguće dobiti i u trodimenzionalnom prikazu.

- Muzej mozaika privlači pažnju osoba iz cijelog svijeta. Zbog toga je *Zeugma* važan turistički adut ovoga grada i zemlje - poja-

snila je Ozturkova. Kako je kazala, veliki dio turista koji dolaze u Gaziantep posjeti i muzej.

- Broj turista, koji je prošle godine iznosio 175.000, ove godine je dosegao cifru od 200.000. Prepostavljamo da ćemo ove godine oboriti rekord po broju posjeta - kazala je Ozturkova.

MOZAICI I NA PUTEVIMA

S arheološkim iskopavanjima na lokalitetu nekadašnje Zeugme počelo se davne 1987. godine, a radovi su završeni 2013.

Mozaici otkriveni u iskopinama izloženi su u muzeju od 2011. godine. Neki od mozaika u muzeju su pak nepotpuni, zbog pljački i trgovine ovim umjetninama.

Mozaici su u antičkom dobu, između ostalog, korišteni i kao pločnici kojima bi se ukrašavali grbavi gradski putevi i dvorišta domova rimskih velikana.

Nalazišta u Zeugmi su uveliko doprinijela i turizmu u Gaziantepu, jer mozaici, freske i ikone privlače posjetioce. Unutar muzeja, posjetoci su u prilici vidjeti nekoliko fascinantnih mozaika, među kojima se ističu *Posejdon*, *Cigančica* i *Dioniz*.

Najpoznatiji među njima postao je mozaik *Cigančica*. Jedinstvena karakteristika ovog mozaika je da oči predstavljene djevojčice prate

GRANIČNI GRAD

Do kraja drugog stoljeća nove ere Zeugma je bio granični gradić, sve dok Rimljani nisu prešli Eufnat.

Ponovo je naseljen i pokršten u IV stoljeću nove ere. Po saznanjima iz antičkih izvora, u poznijem periodu Zeugma je bio episkopski centar.

posmatrača u svakom smjeru, zahvaljujući specijalnoj tehnici njegove izrade, koja je učinila i njene oči mnogo realističnijim. *Cigančica* se čuva u odvojenoj, zamračenoj prostoriji muzeja, a posjetiocima tu nije dozvoljeno da tokom fotografiranja koriste bliceve na aparatima.

Zeugma je 2012. godine uvrštena na prelaznu Listu kulturnog naslijeđa UNESCO-a. ●

KO JE U MEZARU U HASANAGIĆA HAREMU NA PUTU IZMEĐU FOJNICE I KISELJAKA

Cvjetići Gazi-djevojke čuvaju kuće od zla

Djevojka koja je na regrutaciji za tursku vojsku zamijenila brata bila je toliki junak da je postala oficir, a onda je došla bitka kod Kozovgrada u fojničkom kraju...

Na području općine Fojnica, kao i u drugim dijelovima BiH, postoje brojni grobovi pored puteva i raskrsnica o kojima postoje brojne legende, a ne zna se tačno ko je ukopan u te grobove. Jedan takav zanimljiv mezar (grob), kako je zabilježio portal *fojnica.ba*, nalazi se u fojničkom naselju Ostružnica pored samog puta koji vodi iz Fojnice prema Kiseljaku. Nalazi se na malom uzvišenju u Hasanagića haremu (groblju).

Za taj mezar vezano je više legendi. Jedna od njih kaže da je prilikom regrutacije u tursku vojsku, sestra zamijenila svog brata i odjevena u mušku vojnu uniformu

bila je dobar borac, pa postala čak i oficir. Kada se turska vojska utaborila u Ostružnici, gađali su ih topovima sa uzvišenja iznad Fojnice, sa Kozovgrada.

Tako je jedno topovsko đule pogodilo tog turskog vojvodu.

Po nekim pričama, tursku vojsku je vodio vezir, a na Kozovgradu je bila bosanska kraljica i odatle su gađali tursku vojsku. Đule je Turčinu odbilo glavu, a on je i dalje išao i nosio svoju glavu pod pazuhom. Gdje je pao tu je tokom noći i sahranjen. Tek kad su tog turskog vojvodu pripremali za sahranu vidjeli su da je to ustvari djevojka, koja je u vojsku otišla umjesto brata.

Zato su na mezar postavljeni ženski nišani. Neki su taj mezar zvali i *mezar Gazi-djevojke*.

Priča se da su iz fojničkog kraja i šire, vremenom, svakog petka na taj mezar dolazile muslimanske žene i učile dovu.

Nišani su visoki oko tri metra i nepravilnog su oblika.

Na vrhu nišana u malom kružiću je uklesana šara u obliku jednog cvijeta.

Mještani pričaju legendu, koja se prenosila sa koljena na koljeno, da su te muslimanske žene strugale i otkidale dio zrnca kame-na sa tih nišana i nosile kući jer su ta zrnca kamenja čuvala kuću od svakog zla. ●

Izvan Vremena ž.A.Čičak

• svakog petka od 16.30 do 18.00 sati

SARAJEVO 106,2 Mhz	JABLANICA / KONJIC 98,4 Mhz	BIHAC 107,4 Mhz
TUZLA 102,1 Mhz	SREBRENICA 105,6 Mhz	JAJCE 98,3 Mhz
MOSTAR 94,0 Mhz	BANJA LUKA 101,4 Mhz	TREBINJE 106,4 Mhz

RADIO OTVORENA MREŽA

STUDENTSKI
RADIO
SARAJEVO

FM

95,2 MHz

RADIO M

www.radiom.net

RADIO KOJI SE
NIKAD
NE GASI

SARAJEVO 98,7 MHz FM, ZENICA 89,80 MHz, TUZLA 106,30 MHz, BANJA LUKA 104,20 MHz

Prvi bh. magazin o obrazovanju

Na trafikama u BiH

ŠKOLEGIJUM

Juni 2014. / godina 3 / broj 8 / cijena 5 KM

Metodika vs. matematika: LICENCA ZA UBIJANJE U POJAM / Eksterna matura: ROĐENDAN MINISTROVOG SIROČETA / Stručni ispiti: VIZA ZA PENZIJU / SP u Brazilu: O ČITANJU I SKANDIRANJU / Lektira za roditelje: VRŠNJAČKO NASILJE

Poklon knjiga: Čudnovati doživljaji barona Minhauzena

www.skolegijum.ba

SRBIJA I EMIRATI: SVAKA PTICA SVOJIM JAT-om LETI

BOSNA

NEZAVISNA INFORMATIVNA REVIIJA

GODINA XX | BROJ 928 | SARAJEVO 21.8.2014. | CIJENA 3 KM

BLACK CARPET

Čiji li su ono Sirotanovići

JA BIH ĆUMUR ZVAO UGALJ, DA TE NIJE, ALIJA!

Što je tužna Breza ta...

www.slobodna-bosna.ba

www.startbih.info

start

ASRock objavio

**X99 EXTREME PROŠAO
ZA WINDOWS 8.1**

Mada za sada ASRock još ne objavljuje previše detalja o idućoj generaciji matičnih ploča s Intel X99 čipsetom, već se pohvalio da je njihova ploča ASRock X99 Extreme prva u svijetu koja je prošla Windows 8.1 hardversku certifikaciju. Drugim riječima, ovo bi trebalo garantirati da će nova matična ploča podržavati zadnji Microsoftov operativni sustav, a također navode da bi se na tržištu trebala pojaviti vrlo skoro.

**IBM je pisao historiju
DECENIJE PC-A I
SMARTPHONEA**

Polovinom augusta IBM je obilježio dvije godišnjice - 33. personalnog računara i 20. prvog *smartphonea*.

IBM je 12. avgusta 1981.

u prodaju pustio 5150, prvi personalni računar koji je koštao 1.565 dolara. Model je imao Intelov procesor 8088 takta 4,77 MHz, 16 KB memorije i monohromatski monitor od 12 inča. Čisto za poređenje: bilo bi potrebno 419.000 tih uređaja da bi dostigli memoriju Samsungovog Ga-

laxyja S5 ili 90 za jednu prosječnu pjesmu. Osim toga, 16. augusta, ali 1994. u trgovine je stigao IBM Simon Personal Communicator. On je imao kalendar, mogli su se upisivati zadaci, slati mailovi,

bio je težak 500 grama, izgledao je kao komad sivo-crne cigle i dolazio sa *stylusom*. Cijena mu je bila 899 dolara, bio je dostupan u 15 država unutar SAD, baterija je trajala sat vremena, a prodano je 50.000 komada...

**Profesora ne brine prepisivanje
WIKIPEDIJA NA SATU**

Profesor MIT-a Dheera Venkatraman izgleda uopće nije zabrinut da bi pomoću aplikacije *Attopedia for Android Wear*, koju je nedavno lansirao na Google play trgovini, njegovi studenti mogli varati na ispitima služeći se *Wikipedijom* kao šalabahterom.

Naime, ova aplikacija omogućuje da se na pametnom Google Wear satu pretražuje najpoznatija svjetska otvorena online enciklopedija *Wikipedije*, pa se vjeruje da će se posebno dopasti učenicima i studentima.

Venkatramanu je puno važnije da svim korisnicima *Android Wear* satova pruži daleko više od notifikacija o pristiglim e-mailovima, SMS-ovima i pozivima sa pametnog telefona, pa je odlučio na nosive gadžete dovesti čitavu online enciklopediju aplikacijom koja je besplatna.

iRBeacon Smart Remote**ZA SVE JEDAN DALJINSKI**

Na tržištu bi se uskoro trebao naći *iRBeacon Smart Remote*, uređaj grupe mađarskih inovatora koji bi mogao predstavljati prvi korak u stvaranju pametnog doma.

Ovaj minijaturni uređaj kombinira infracrvenu i Bluetooth Low Energy tehnologiju, a vrlo ga je jednostavno isprogramirati da se pomoću aplikacije *Android* ili *iOS* telefona u ku-

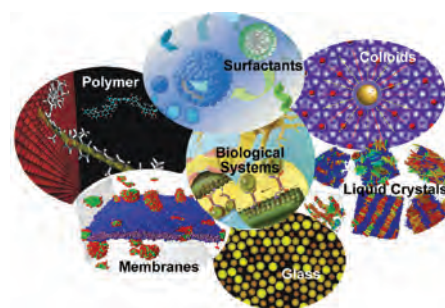
ći upravlja željenim ili svim uređajima tipa TV-a, glazbene linije, set-top boxa, videa, DVD playera, klime... Uređaj je prilagođen i za uparivanje s IoT mrežama i pametnim žaruljama.

Projekt se trenutno nalazi u fazi *crowdfundinga* na Indiegogo portalu. Kada se pojavi na tržištu, *iRBeacon* komplet od pet gadžeta za povezivanje prodavati će se za 100 dolara.

**Potruga za novim skladištima
TERABAJT U KAŠIČICI**

Znanstvenici američkih sveučilišta Michigan i New York, pod vodstvom Sharon Glotzer i Davida Pinea, razvili su mokro računarstvo koje imitira biološke i druge procese u prirodi poput DNK u živim stanicama.

Oni su otkrili da plastične nanočestice koje se postavje u koloidnu suspenziju mogu formirati klaster od jednog bita, osnovnog građevnog bloka za pohranu informacija, pa su započeli postavljenjem čestica u razne konfiguracije. Kada se ovo skalira, može se doći do točke u kojoj će jedan terabajt podataka biti pohranjen u jednoj kašičici otopine.

Spoj nauke i Nokije**GALAMA PUNI TELEFON**

Znanstvenici londonskog Queen Mary University su, u suradnji sa Nokijom, proizveli prototip nanogeneratora za stvaranje energije iz zvuka koji će jednog dana služiti za punjenje mobitela iz svakodnevne pozadinske buke, uključujući promet, muziku, pa čak i govor vlasnika.

Tim je koristio svojstva cinkovog oksida, materijala koji pri

stiskanju ili razvlačenju uslijed vibracija može stvarati napon konvertiranjem energije pokreta u električnu.

Pri razvoju se vodilo računa i o ekonomskoj isplativosti pa je, između ostalog, razvijen i proces koji je omogućio sprejanje plastičnih listića slojem cinkovog oksida, a umjesto zlata koje se obično koristi za električne kontakte, korištena je jeftina aluminijska folija.

Prototip, koji nije veći od Nokije Lumije 925, u stanju je generirati pet volti, što je dovoljno za punjenje telefona.

Evropska komisija pokazala zube

BESPLATNO MORA BITI BESPLATNO

Evropska komisija je, nakon ogromnog broja pritužbi roditelja iz čitave Europe, zatražila od Googlea i Applea da uvedu promjene u način na koji prezentiraju igre u svojim online shopovima.

Te promjene se, između ostalog, odnose na dovođenje korisnika u zabunu besplatnim *free* igrama koje u sebi imaju *in-game-purchase* model kupovanja raznih sadržaja za pravi novac, zbog čega su mnoga djeca nabijala svojim roditeljima velike račune,

kupujući predmete, virtualni novac, opremu, oružje, čarobne napitke i slične *iteme*.

Google je već izjavio da će od septembra unijeti nekoliko promjena u svoju web-trgovinu, pa više neće koristiti izraz *free* za igre koje sadrže neki model prodaje sadržaja za pravi novac, te uvesti tačno propisane vodiče koji će se morati ugraditi u igre da bi se spriječilo poticanje djece na kupovinu *itema*. EU navodi kako Apple još uvijek nije ponudio svoja rješenja za ovaj problem, mada je najavio da će također nešto učiniti.

Tenis na telefonu

DJOCTOVIC, FADERER ILI NADEL

Tenis u kojem su teniseri čiča *gliše* na prvu ne zvuči oduševljavajuće, ali ova igra definitivno zasluži da se proba.

Igrač može biti *Novak Djokovic*, *Roger Federer* ili *Rafael Nadal*, a oni koji su je isprobali kažu da je zabavna i da će se, pored ljubitelja tenisa, lako svidjeti igračima koji traže povremenu relaksaciju. Veličina je 33 MB, a zahtijeva Android 2.2 ili noviji.

Blizzard ne odustaje

WOW ZA WOW

Po najnovijim objavljenim finansijskim rezultatima *Blizzarda*, najpoznatija MMORPG igra *World of Warcraft* trenutno ima 6,8 miliona pretplatnika, što je značajno manje od 12 miliona koliko ih je bilo na vrhuncu slave 2010. *Blizzard* je, međutim, objavio datum

izlaska pete ekspanzije pod nazivom *Warlords of Draenor*, koja će se u prodaji naći 13. novembra. Ovom ekspanzijom igra dobiva novi kon-

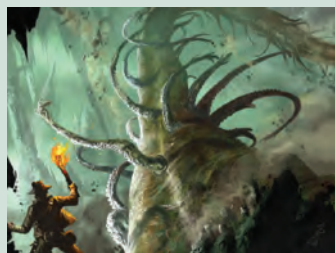
tinent, te omogućuje likovima da postanu još moćniji, a igračima da grade vlastite utvrde.

Glavni razlog zbog kojeg *Blizzard* ne odustaje od *WoW*-a leži u podatku da su za novu ekspanziju do sada već primili 1,5 miliona predbilježbi.

Xcom Fantasy Flighta

UJEDINILI TABLU I TABLET

Fantasy Flight Games priprema prvu igru koja će uspješno spojiti svjetove videoigara i igara na ploči.

Najnoviji proizvod *Fantasy Flighta* temeljen na popularnoj videoigri *Xcom* ujedinio je svjetove opipljivih figurica, kockica i karata sa praktičnošću tableta i prvi je naslov koji kao integralni dio igre na

tabli koristi vaš tablet.

Zadatak u *Xcomu* je suzbiti vanzemaljsku invaziju pametnim planiranjem, taktičkom borbom i suradnjom nekolicine igrača.

Akcija je akcija...

KUPIŠ KARTICU, DOBIJEŠ IGRU

Od 18. augusta gejmeri koji kupe određene *GeForce* kartica kao što su *NVIDIA GeForce GTX TITAN*, *780 Ti*, *780* i *770* dobit će besplatnu kopiju igre *Borderlands: The Pre-Sequel*, dugo očekivanog nastavka franšize tvrtki *2K* i *Gearbox Software*.

- Ukoliko imate *NVIDIA* grafičku karticu visokih performansi, *Borderlands: The Pre-Sequel* će vam ponuditi

specijalne efekte specifične za tako moćan hardver. Oni uključuju fenomenalni *weapon impact*, *cryo* eksploziju i komadiće leda koji lete okolo uz realistične simulacije tkanina i tekućine koje me uvijek oduševavaju, ma koliko puta ih vidio - izjavio je predsjednik *Gearbox Softwarea* *Randy Pitchford*.

Devolver Digitalova Gods Will Be Watching

STARA ŠKOLA GRAFIČKIH AVANTURA

Devolver Digitalova igra *Gods Will Be Watching*, u produkciji *Deconstructeam*, kritičare je podsjetila na staru školu dobrih grafičkih avantura za PC.

Riječ je, navode specijalizovani gamerski portali, o igri koja prije svega propitkuje moral igrača i stavlja ga u krizne situacije u kojima granica između dobrog i lošeg postaje podređena sirovom preživljavanju.

Oni koje odbija retrografika trebaju voditi računa da se radi o igri koja u prvi kadar stavlja priču, a košta manje od sedam eura.

TVBINGO

APSOLUTNA ZABAVA!

LUTRIJA
BOSNE I HERCEGOVINE

SPECIJAL

REDOVNOG KOLA TV BINGO

kola obogaćeno dobitcima

GODIŠNJE PRIMANJE
1.000 KM
MJESEČNO

POLUGODIŠNJE PRIMANJE
1.000 KM
MJESEČNO

4x
1.000 KM

Izvlačenje
posljednji petak u mjesecu

Ja BiH mehlem!

G GALAS

JU "Apoteke Sarajevo", Galenski laboratorij "Galas"

ELMEDIN KIKANOVIĆ, KOŠARKAŠKI REPREZENTATIVAC BiH

Naježio sam se u Tuzli

Od uzbuđenja i odgovornosti ruka mi nije zadrhtala, ali je svakako bilo trenutaka i atmosfera od kojih se naježiš • Prvo sam htio trenirati tenis • Kada sam počinjao, sigurno nisam zamišljao da ću otići ovako daleko, pogotovo zato što sam počeo relativno kasno

1 Za početak da Vas pitam o atmosferi u reprezentaciji?

- Bilo je promjena i među igračima i u stručnom štabu. Ali mislim da smo napravili jednu skladnu cjelinu, ekipa je homogena, našla je hemiju i ekipa smo i na terenu i van njega. Dobro se družimo, a iz tako dobre atmosfere prozilaže i dobri rezultati.

2 Kakva su iskustva sa novim selektorom Duškom Ivanovićem?

- Neprocjenjivo je iskustvo raditi sa stručnjakom koji je sigurno među 10 najboljih u Evropi. Svaki trener ima svoj sistem i principe na kojima insistira. Mi smo se potrudili da slušamo njegove upute i da mu olakšamo posao.

3 Šta najviše traži konkretno od Vas, na čemu insistira?

- Sitne finese. Poznat je da voli jake treninge, da se radi maksimalno, a sa te strane nije bilo problema. Ima, naravno, nekih taktičkih zahtjeva u odbrani, što smo uvijek bavili kroz pripreme i turnire. Pripreme su trajale skoro mjesec i po dana, a kroz njih smo uspjeli da iskristališemo najvažnije stvari. Za sada to dobro ide.

4 Reprezentativci igraju na raznim kontinentima. Koliko zapravo među sobom imate kontakt između dva okupljanja reprezentacije?

- Čujemo se, naravno. Ja u ruskoj VTB ligi nemam priliku da igram protiv naših drugih reprezentativaca jer mislim da sam jedini bh. igrač u tom takmičenju.

5 Sa kim na putovanjima dijelite sobu?

- Princip je da se cimeri mijenjaju na svakom putovanju. Novi hotel, novi cimer. To je princip koji paktikuje selektor Ivanović. Kroz to nas želi dodatno zbližiti i mimo treninga.

6 Koji su naši realni dometi na Evropskom prvenstvu?

- Teško je reći. Ostao je žal na prethodna dva prvenstva što se nismo plasirali u drugu fazu jer nam je to bio primarni cilj. Protiv Litvanije nam je to izmaklo za tri poena, 2011. smo izgubili od Makedonije utakmicu koju smo morali dobiti za prolaz. Oni su na kraju zauzeli 4. mjesto. Nadam se da će nam se to negdje vratiti. Da smo u Sloveniji prošli dalje, imao sam osjećaj da smo mogli otići daleko jer nam je bilo baš naraslo samopouzdanje, a tada nema granice.

7 Ko su najveći favoriti za evropsku titulu?

- Španija, koja je već godinama u vrhu, i Francuzi, koji brane naslov. Tu je i Litvanija.

8 Igrate u BC Yenisey Krasnoyarsk u ruskoj ligi, koja u u posljednje vrijeme ulaže ogroman novac u razvoj košarke. Koja je to realno sada liga po snazi?

- Kritičari su složni da je, uz špansku i tursku, među tri najbolje u Evropi. Liga je jaka, ulaže se dosta novca, klubovi su bogati, objedinjen je prostor SSSR-a. Najbogatiji su CSKA, Khimki, Uniks i Lokomotiv Kuba koji baš puno uložu i dovode vrhunske igrače. Rusija zbog klime mnogima predstavlja problem, ali finansijski momenat to sve nadomjesti.

9 Koliko Vam olakšava što je trener Stevan Karadžić s ovih prostora, a u timu je i Kosta Perović?

- Naravno da olak-

11 Kakav je život o Krasnojarsku? Mnogi nisu ni čuli za taj grad...

- Ni ja nisam čuo dok nisam dobio ponudu (smijeh). Prvo sam na karti otišao na Krasnodar, jer sam mislio da je to taj grad, jer je on puno bliže i ima topliju klimu. Međutim, Krasnojarsk je nekoliko centimetara dalje na karti. To je najveći grad u južnom Sibiru i prestonica Krasnojarskog kraja. Ima milion stanovnika, lijep je grad, spona je između Istoka i Zapada, a ima i Balkan gril koji je bio pored moje zgrade. Adaptirao sam se.

12 Znači, može se Bosanac naviknuti i na Sibir?

- Izgleda da može (smijeh).

13 Imate li namjeru mijenjati sredinu i da li možda i Vi težite NBA?

- Pa, evo, već četvrtu godinu sam u istom klubu, a prije toga sam u Zvezdi bio tri godine. Za sedam godina samo dva kluba, što nije čest slučaj kod igrača. Uglavnom, za sada sam tamo.

14 Od koga ste najviše naučili o košarci?

- Teško je izdvojiti jedno ime jer sam od svakoga učio ponešto i još uvijek učim. Počeo sam u Slobodi kod trenera Azura Sakića, onda Žarko Vujović, Senad Muminović, Boro Džaković za čije sam vrijeme iz kadeta prešao u prvi tim Slobode. Nakon toga Steven Karadžić, koji me doveo u Zvezdu i Krasnojarsk, a imao sam čast i da radim sa Svetislavom Pešićem, Aleksandrom Trifunovićem, Acom Petrovićem, a kroz reprezentaciju sa Nenadom Markovićem, koji me sa 18 godina uvrstio u A-selekciju, potom

Mensur Bajramović, Sabit Hadžić preko, opet, Petrovića i Ivanovića. To je sve veliko iskustvo i bogatstvo.

15 Kako ste doživjeli tužno gašenje KK Sloboda gdje je, osim Vas, poniklo jako puno vrhunskih košarakaša?

- Strašno me pogodilo. Vidjeli ste sada protiv Islanda šta košarka znači za Tuzlu i šta je značila Sloboda. Tužan sam. Ja sam tu ponikao i imam mnogo uspomena. Formiran je taj novi klub OKK Sloboda.

16 Koliko imate kontakta sa njima, zovu li Vas na neke sastanke, možete li im ikako pomoći?

- Nisu tražili nikakvu pomoć. Bilo je zasjedanje Skupštine koja je većinski odlučila da je jedino rješenje da se klub ugasi pod teretom dugova, da se pokrene finansijski neopterećen novi klub i započne nova košarkaška priča.

šava. Ja sam i došao za vrijeme Karadžića prije tri sezone. On nas je trenirao jednu sezonu, onda je došao jedan Rus, ali se Stevan poslije opet vratio. Znam jako dobro njegov sistem i šta očekuje od mene. On je mene trenirao i u Crvenoj zvezdi, u koju sam otišao iz Sloboda Dite, tako da postoji kontinuitet među nama. Bili su u klubu proteklih godina i još neki igrači s ovih prostora, moj kum Jasmin Hukić, Marinović, Rizvić, Perović, tu je sada i Lešić. Uglavnom, držimo se zajedno jer nam je tako lakše, ali sam se poslije tri godine zbližio i sa ruskim saigračima.

10 Kakvi su klupski ciljevi u narednoj sezoni?

- U narednoj sezoni će učestvovati u VTB ligi i u Euro Challenge Kupu. Cilj u VTB je plasman u playoff, a u Evropi još cilj nije definisan.

17 Zanimljivost je da ste prisustvovali meču u kojem je oboren rekord po broju gledalaca između Zvezde i Budućnosti, ali ne kao igrač već upravo kao gledalac. U kakvim ste kontaktima sa crveno-bijelim za koje ste igrali tri sezone?

- Da, iskoristio sam bio pauzu u ruskom prvenstvu i otišao na utakmicu. Bilo je više od 24.000 gledalaca. U dobrim sam kontaktima sa bivšim klubom, posebno sa menadžerom Nešom Ilićem. Igrački kadar se, naravno, dosta promijenio, ali se čujem sa nekima. Uglavnom, i oni imaju problema sa dugovima i oni su ime promijenili, dodali su nešto nazivu kluba.

18 Šta je najljepše što Vam je podarila košarka?

- Mnogo prijatelja. To je veliko bogatstvo. Proputovao sam dosta svijeta, upoznao razne kulture. Kada sam počinjao, sigurno nisam zamišljao da ću otići ovako daleko. Pogotovo zato što sam ja počeo relativno kasno trenirati, sa 13, 14 godina.

19 Kome ste se divili dok ste kao klinac učili prve košarkaške trikove?

- U samom početku Hukiću, a poslije je bilo mnogih drugih igrača. Ja sam odmalena pratio sve sportove i svi su me pitali zašto više nešto ne počnem trenirati kad toliko volim sport. Počeo sam onda naglo rasti i došlo se do košarke.

20 Najslađa pobjeda u dosadašnjoj karijeri?

- Klupski je najviše naboja bilo u utakmicama sa Partizanom. Finalna serija, koju smo izgubili 3:2, bio je jedan od highlightsa moje karijere. Gubili smo 2:0, onda pobijedili naredne dvije, a onda izgubili petu utakmicu. Kada je riječ o reprezentaciji, to su utakmice u Tuzli protiv Izraela i Islanda. To su najbolje atmosfere u kojima sam igrao.

21 Šta bi bila kruna karijere?

- Sa reprezentacijom medalja na nekom prvenstvu. Klupski bi to vjerovatno bilo da igram za neku ekipu koja ima ozbiljne ambicije u Euroligi.

22 Ko Vas, pored familije, uvijek prvi kontaktira da Vam nešto čestita?

- Poslije supruge i roditelja, koji su naravno prvi, tu je nekoliko prijatelja iz Tuzle iz najranijih košarkaških dana koji prate sve moje rezultate.

23 Da li Vam je ikada od uzbuđenja i odgovornosti zadrhtala ruka na šutu?

- Nije, ali je svakako bilo trenutaka i atmosfera od kojih se naježiš. Sada u Tuzli protiv Islanda kada se himna in-

tonirala, atmosfera je bila takva da sam se naježio.

24 Kolika je objektivno snaga u publici?

- Doživio sam dvije krajnosti. Atmosfera je vrlo užarena u poznatim košarkaškim sredinama u regionalnoj košarkaškoj ligi. Sa druge strane, u Rusiji su prioritet hokej i fudbal. Košarka ne okuplja puno gledalaca, a i kada ima nekoliko hiljada gledalaca, nema te atmosfere koja vam može pokrenuti adrenalin koji vas nosi i ne da vam da stanete ni kada ste najumorniji. Sa te strane je publika ogroman faktor za uspjeh.

25 Šta se desilo sa fakultetom? Bili ste upisali pravo...

- Da, bio sam upisao pravo u Beogradu, ali to baš nije išlo kako sam ja očekivao (smijeh). Imao sam previše obaveza i bilo je to teško uskladiti sa fakultetom. Upisao sam poslije fakultet u Travniku. Tamo sam trenutno student druge godine sportskog menadžmenta.

26 Šta ćete obavezno ponijeti iz BiH kada krenete nazad u Rusiju?

- Suho meso (smijeh).

27 Čuo sam da mnogo volite tenis?

- Da. Prvo sam to htio trenirati. Prije košarke.

28 Nedavno ste stali na ludi kamen. Kako teku prvi bračni mjeseci?

- Da, uzeli smo se 15. juna i za sada je sve odlično (smijeh).

29 Gdje ste bili na bračnom putovanju?

- Bili smo dva puta. Prije svadbe smo bili desetak dana na Kubi, a poslije svadbe sedam dana u Turskoj.

30 Ko je najveći zabavaljač u reprezentaciji na putovanjima?

- Pašalić i Stipanović.

31 Ima li ikakav psihološki efekat na igrače to što se još uvijek ne zna domaćin prvenstva zbog krize u Ukrajini?

- Nema nikakav. Ukrajina je trebala biti, a sada najveće izglede imaju Francuska i Njemačka.

32 Njemačka bi nama možda bila bolji izbor zbog navijača?

- Kada su navijači stigli na jug Litvanije, vjerovatno ne bi problem bila ni Francuska.

33 Život profesionalnog sportiste je takav da nikada ne zna gdje će ga karijera odvesti. Razmišljate li možda nekada gdje ćete živjeti za par godina?

- Kupili smo stan u Beogradu, pa će to vjerovatno biti dom, ali ako me posluži zdravlje preda mnom je još desetak godina karijere. ●

AKADEMSKI SLIKAR MERSUD SELMAN

Rekli su mi da ću jesti zlatnom kašikom, a sada...

Samo ja znam kako je bilo jer kad si sam kroz život nije lako ići. Tada sam slikao komercijalu da bih preživio iako me je moja istina tjerala da radim drugačija djela...

Akademski slikar Mersud Selman iz Bihaća, koji je prošle godine završio Akademiju za likovnu i primijenjenu umjetnost u Sarajevu, trenutno je bez zaposlenja i okružen ljudima koje slikarstvo baš i ne zanima.

- Akademiju sam završio 2014. godine, sve ispite sam dao u roku nadajući se da ću, što prije završim, brže naći posao da bih mogao obezbijediti porodicu - majku i braću i snahe. Ali sada faktički i ne mogu pomoći nikome, a mama k'o mama, uvijek kaže da ću ja sigurno uspjeti i da ima nade za mene - priča Selman. A bio je, kaže *misli*, dobar student.

- Potrudio sam se da postignem najbolje rezultate i to sam i pokazao. Studirao sam slikarstvo u klasi Vese Sovilja i on mi je rekao da ću, nastavim li da radim kako sam radio dok sam studirao, jesti zlatnom kašikom - priča Selman. On misli da BiH nije zainteresovana za slikarstvo.

- Nekako sam sasvim spreman da svoje slikarstvo i svoju budućnost ponudim svijetu, ali obožavam svoju državu, samo ona nije baš zainteresovana za moje slikarstvo. Ja, doduše, osjećam da su moja domovina i Evropa i Azija, Amerika, Bliski Istok, Indija... cijeli svijet, ali nije lako. Poneko u tri do četiri mjeseca naruči sliku i to je to. Težak je ovo kruh, a ja samo želim da se u BiH čuje moj glas, da ljudi čuju i shvate da sam i ja čovjek i da želim da radim i da stvaram za svoju domovinu, da im ostavim lijepu sliku - kaže Selman.

Dani studija za njega su bili jako teški. Bio je više gladan nego sit, a jedini siguran prihod, uz prodaju slika ili mijenjanje slika za hranu, bila mu je stipendija Udruženje Obrazovanje gradi BiH od 100 KM mjesečno, na koju je ostvario pravo jer mu je otac poginuo tokom rata. Taj novac je, kako kaže, razvlačio od prvog do prvog.

- Samo ja znam kako je bilo jer kad si sam kroz život nije lako ići. Nije bilo ni mame, ni tate. Tada sam slikao komercijalu da bih preživio iako me je moja istina tjerala da radim drugačija djela - kaže Selman.

Sada se, kaže, trudi da razmišlja pozitivno. Nada se da će biti dobrih ljudi da ga

podrže i da ga zaposle ovakvog kakav jeste.

- Dan za dan, ja slikajući čekam da li će me iko zvati da mi ponudi neki poslić jer jako je teško. Živiš u romskoj kući, završio si faks i nemaš ništa, a porodica svu nadu položila u tebe. Nema smisla da ja sada očekujem neku pomoć od njih jer oni rade na pijaci, a to je kocka. Dakle, ja se nekako nadam najboljem jer ja sam akademski obrazovan čovjek, završio sam fakultet i ne želim da razmišljam negativno. Volio bih kada bih mogao da i BiH oživim slikarstvom - razmišlja Selman naglas. Ponekad pomisli da je to sve zbog toga što je Rom.

- Općenito, za sve Cigane u BiH je teško. Uvijek ćemo biti na margini. I na cijelom Balkanu je tako. U EU je malo drugačije, tamo te ljudi ne procjenjuju kroz boju kože i nacionalnu pripadnost, nego ako si kvalitetan dobiješ posao i zadrže

je ideje, a ne da neko sa njim manipulira - kaže Selman.

Pa ide pitanje: a onda, opet, kome da slikate?

- Kada ja nekome ponudim slike koje slikam za sebe, oni kažu: Šta je to, to je bez veze i ne žele ni da ih gledaju, ali komercijala ide k'o halva. A komercijala je ko folk-muzika i danas je vrlo aktualna: mostovi, slapovi na Uni, kuće... Samo realizam i impresionizam, a modernizam ne može proći ni za šta na svijetu. Piet, Mondrian ili Botičeli i nešto slično ovdje nije umjetnost. Čini mi se da samo mediji prepoznaju rad i trud u ovoj oblasti - priča Selman.

Njegova velika želja je da izlaže u Francuskoj.

- Nadam se da će mi neko pomoći da je ostvarim. Moja e-mail adresa je *umjetnik12@hotmail.com* pa, ako je neko zainteresovan, tako će me najlakše kontaktirati. Ne bih volio da mi talenat propadne - govori ovaj mladi čovjek.

On trenutno radi na konceptualnom angažovanom umjetničkom projektu koji treba da skrene pažnju na prava Romkinja.

- Želim da svojim radom govorim o mladim Romkinjama koje prodaju za udaju. Naime, sve je manje mladih Romkinja i onda ih porodice prodaju za udaju. Procjenjuje se da je oko hiljadu žena bilo žrtvama te prodaje.

Onda roditelji još požure jer ako se kćer ne uda do 25. godine smatra se usidjelicom. Mislim da takvoj praksi sa ženskom djecom nema mjesta u romskim obiteljima. Sa druge strane, u slučaju da je žena nevjerna, bit će izopćena iz društva. Znam ja da je u nekim dijelovima svijeta stanje u romskim porodicama još gore i da, naravno, sam ne mogu riješiti te probleme, ali želim da ih povežem i mislim da imam veoma jak umjetnički koncept sa fotografijama i lutkama u dvije i tri dimenzije. To sam nazvao *Dječak sa lutkama* i intenzivno radim na njemu jer mislim da neko mora nešto uraditi za te žene jer i one su ljudi - zaključuje akademski slikar Mersud Selman iz Bihaća. ●

te. Ovdje je puno drugačije, puno, ali moramo se nadati nečemu. Možda me neko pozove na mobitel i da mi neki posao, ali teško, jer danas svi mogu da budu slikari. Danas nećiji talenti moraju da propadaju zbog nekih koji ne znaju crtu da povuku - razmišlja Selman.

Ti koji, kako kaže, *ni crtu ne znaju povući* zauzimaju drugima mjesta i ponekad im se to i ne radi, ali, eto, to je, kažu, da imaju nešto da rade.

- Sa druge strane, danas umjetnici zavide jedni drugima zato što je neko puno bolji od njega i uspješniji. Aktuelno je da umjetnici, ustvari, nisu umjetnici jer im drugi daju ideje, ali to je fuj. To se može prepoznati kod čovjeka jer pravi umjetnik treba da sluša sebe, treba imati svo-

PRIVATNA IMOVINA I STEČAJ: JEDAN SASVIM POSEBAN SLUČAJ

Slavica Kapetanović ostala

Nakon što je Ustavni sud BiH odlučio da imovina derventskog Rada nije Radova, osamdesetogodišnja Dervenčanka više ne zna šta bi joj značilo i da se žali sudu ako niko nema novca da joj vrati njenih 400.000 maraka

Osamdesetogodišnja Dervenčanka Slavica Kapetanović je ostala bez nade da će na bilo koji način biti oštećena za svoju imovinu - dva stana u izgradnji u Derventi - jer je stečaj nad preduzećem *Rad a.d.* Derventa, pravnim sljednikom *ODP Rad* kojem je Kapetanovićeve prije rata te stanove u cjelini platila unaprijed, zaključen.

NIJE PLAĆEN NI STEČAJNI UPRAVNIK

- Nemam više nikakve nade, ne znam ni kome da se obratim. Ne znam ni šta bi značilo da se žalim sudu, ako me nemaju iz čega isplatiti, a očekivala sam blizu 400 tisuća maraka, to su različiti sudovi potvrdili u svojim pravosnažnim i izvršnim presudama tokom proteklih godina. Ti stanovi su mi bili sva imovina koju sam imala jer sam kuću prodala da bih ih platila - priča danas Slavica Kapetanović i ne kriju i tugu i ljutnju jer je vjerovala da je privatna imovina neprikosnovenno zaštićena. Stečajni upravnik Lazar Đurđević, koji je vodio stečaj u *Radu*, tvrdi da u ovom slučaju niko nije isplaćen, pa čak ni on.

- U ovom predmetu niko nije dobio ni pare, čak ni ja kao stečajni upravnik nisam naplatio ni pare za svoj rad tokom pet godina jer nije bilo novca. A na kraju je Ustavni sud BiH odlučio da ono što je bilo *Radovo* nije *Radovo*. Ovo je jedinstven slučaj stečaja u BiH - kaže Đurđević.

U rješenju Okružnog privrednog suda u Doboju, iz jula ove godine, kojim se zaključuje stečaj u preduzeću *Rad a.d.* Derventa, stoji da su ukupno pri-

znata potraživanja iznosila 2,28 miliona KM, neizmireni troškovi stečajnog postupka 246,963 KM, a dugovi stečajne mase 100.044 KM, te da su Vrhovni sud RS i Ustavni sud BiH utvrdili da postojeća imovina ne pripada preduzeću *Rad*. „Građevinski objekti koji se

nalaze na parcelama upisanim na *ODP Rad* Derventa nisu iskazani u programu privatizacije kao uknjiženi građevinski objekti, jer su u to vrijeme bili u fazi izgradnje, tako da je u programu evidentirana nedovršena proizvodnja koja se odnosila upravo na te objek-

te. Svi postupci koje je stečajni dužnik vodio radi utvrđivanja prava na toj imovini su ostali bez uspjeha, tako da povjerioci kojima su priznate prijave potraživanja ne mogu ostvariti pravo na svoju imovinu u ovom postupku jer se ta imovina ne smatra imovinom preduzeća *Rad* u pravnom smislu“, stoji u sudskom rješenju. Podsjećanja radi, Slavica Kapetanović je 1991. preduzeću *Rad* platila dva stana u izgradnji. Kada je zgrada bila gotovo završena, počinje rat, a prva linija sukoba u opštini Derventa je bila u neposrednoj blizini zgrade.

Kada je rat završen, zgrada ostaje devastirana, a jedini vlasnik je preduzeće *Rad* jer stanovi nisu bili uknjiženi na kupce. Kapetanovićeve 2000. godine

la i bez stanova i bez nade

tuži *Rad* i traži obeštećenje, Opštinski sud u Derventi u maju 2003. presuđuje u nje-nu korist, da bi u julu 2004. Okružni sud u Doboju potvrdio tu presudu i u novembru iste godine Opštinski sud u Derventi donio rješenje o njenom izvršenju.

Taj sud u septembru 2005, nakon ponovnog uvida u cijeli predmet, dozvoljava izvršenje, ali samo s određenih nekretnina. Na ovakvu odluku se žale i *Rad* i Kapetanovićeva, ali Okružni sud u Doboju u februaru 2006. odbija obje žalbe. U martu 2006. preduzeće *Rad* je privatizovano, Slavica Kapetanović se žali na neizvršenje ranijih presude, a u junu iste godine Okružni sud u Doboju cijeli slučaj vraća na početak, nakon čega Opštinski sud u Derventi u martu 2007. naređuje pljenidbu *Radove* imovine i nastavak izvršnog procesa, a u julu iste godine nalaže prodaju *Radove* imovine. U martu 2008, nakon što izvršenje nije ni počelo, Sud utvrđuje da *Rad* Slavici Kapetanović duguje 339.896,16 KM i ona je peta na popisu za izvršenje. Kasnije Opštinski sud u Derventi donosi rješenje o namirenju i Kapetanovićeva je čertvrta na spisku.

HRONOLOGIJA PLJAČKE

Tada se žali više povjerilaca, pa u septembru te godine Opštinski sud u Derventi postupak namirenja vraća na početak i traži određivanje novog redoslijeda povjerilaca na osnovu datuma utvrđivanja duga. Tada Slavica Kapetanović dolazi na treće mjesto na listi dužnika, ispred Hypo banke, ali Opštinski sud u Derventi odlučuje da Hypo banka ipak bude ispred nje. U oktobru 2008. godine u *Rad* ulazi stečajni upravnik koji utvrđuje da je vrijednost

preduzeća sa svom pripadajućom imovinom 2,14 miliona KM, a dugovi 2,2 miliona KM.

U decembru 2008. Osnovni sud u Derventi nalaže stečajnom upravniku da Slavici Kapetanović plati dugovanja, a u februaru 2009. prekida parnični postupak između Kapetanovićeve i *Rada* jer je počeo stečajni postupak.

Slavica Kape-

Ombudsmeni BiH smatraju da privatna imovina nije adekvatno zaštićena u stečajnim postupcima, jer najveći broj predmeta koje oni vode, a koji se odnose na stečajni postupak, problematiziraju dužinu trajanja postupka i namirenje.

- **Stoji činjenica da stečajni postupci traju neopravdano dugo, neki i više od 10 godina, što pokazuje da imovina građana nije adekvatno zaštićena. Smeta činjenica da ovaj problem vjerovatno postoji na prostoru cijele BiH, a ne primjećujemo da organi vlasti tom problemu pridaju odgovarajuću pažnju i značaj. Građani su ogorčeni jer smatraju da im vlasti to svjesno rade štiteći jače. Moguće da je problem i u zakonskim rješenjima, pa bi eventualno trebalo krenuti sa donošenjem odgovarajućih izmjena zakona o stečajnom postupku** - kaže ombudsmeni BiH.

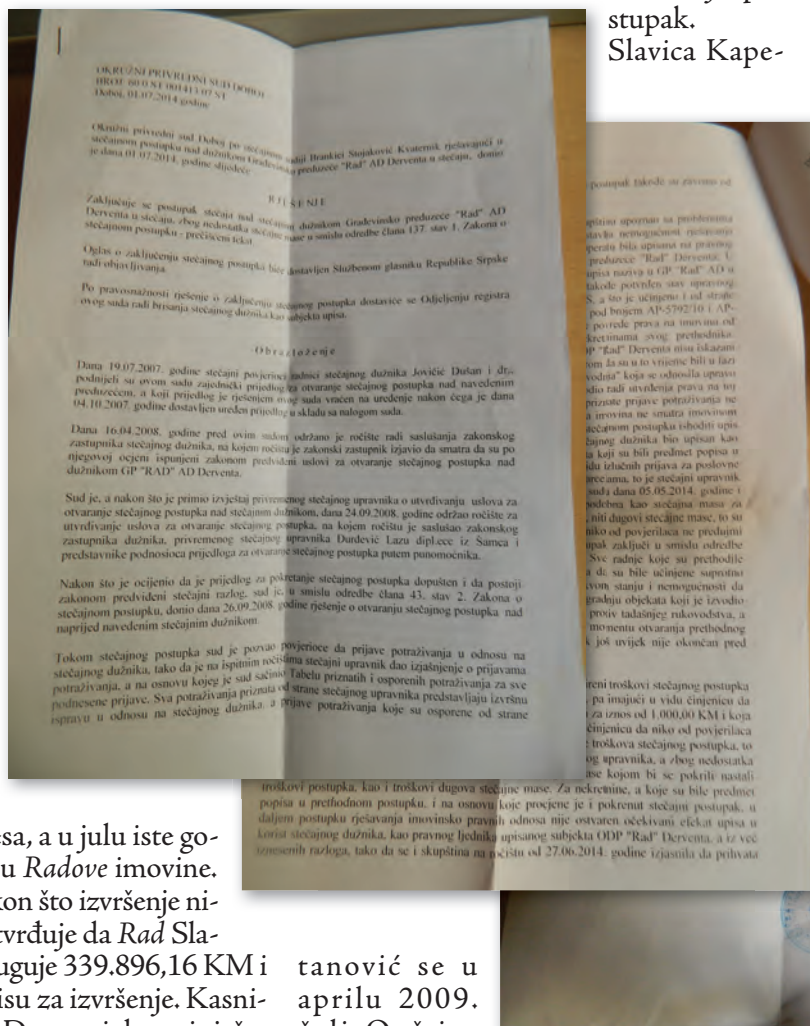
Predsjednik Udruženja stečajnih upravnika u BiH Nijaz Dervišić ne može govoriti o konkretnom slučaju jer nije radio na njemu, ali pojašnjava da se imovina preduzeća u stečaju dodjeljuje prvo onima koji su imali

hipoteku na imovini, potom za troškove stečajnog procesa i stečajnog upravnika, a ono što ostane dijeli se po opštem stečajnom redu.

- **Zakon je jasan: prvo oni koji su imali hipoteku, uglavnom banke, potom stečajni upravnik i**

njegove potrebe, pa onda ostali. A pošto preduzeća u BiH u stečaj idu uglavnom kada ostanu bez čega, malo šta ostaje za opšti stečajni red u kom može biti i nekih pojedinaca izvan preduzeća ili nečija privatna imovina - pojašnjava Dervišić. Slavica Kapetanović i njena djeca, za koju je kupila stanove, danas poslije rata žive rasuti po svijetu - u BiH, Hrvatskoj, Australiji i SAD, a zgrada u kojoj su njihovi stanovi ili njihovih blizu 400 hiljada KM, stoji u Derventi. Još niko nije postao njen vlasnik ili počeo da radi na njenoj obnovi...

(r. č.)

LIMENA MUZIKA / GLAZBA STOLAC SVIRA SVE, OD DEEP PURPLA, PREKO ZAZ, DO HALIDA BEŠLIĆA

Malo je u Bosni i Hercegovini starijih, a veselijih i vedrijih pojava od orkestra Gradske limene glazbe / muzike iz Stoca! I svake godine, sa početkom lijepog vremena i raznih manifestacija na otvorenom, oni ponovo postaju popularni i moderni.

MLADI DIKTIRAJU REPERTOAR

Orkestar je oformljen 1931. godine i, sa kratkim prekidima, djelovao je sve do početka rata iz devedesetih, u kojem je ostao i bez fundusa instrumenata i bez prostori-ja za rad i bez muzičara, od kojih su mnogi postali *biseri rasuti po svijetu*, a neki, nažalost, zauvijek napustili ovaj svijet.

- Mi smo, nezadovoljavajući nijedan minimalan uslov za postojanje poput prostorije za okupljanje i vježbanje, instrumenata, dovoljno članstva i drugog, krenuli u obnovu. Na inicijativu starih muzičara, onih koji su svirali prije rata, sredinom 2006. godine smo sazvali Obnoviteljsku skupštinu i dogovorili se da obnovimo svoj rad. U tom trenutku i za najveće optimiste budućnost orkestra je djelovala kao naučna fantastika, ali od tada do danas, zahvaljujući svim članovima, ali ponajprije profesoru Zvonku Kneževiću, repertoar orkestra je moderniziran i prilagođen novoj strukturi muzičara. Sad sviramo i pop i rock, od *Deep Purplea*, *Lady Gage*, *Michaela Jacksona*, *Zaz*, *Merlina*, *Bregovića*, do hitovi *Halida Bešlića*, *Lousa* i drugih - priča Alen Turković iz ovog orkestra.

Naime, jedan broj najmlađih stolačkih muzičara je kroz međunarodni projekat savladalo prve korake sviranja na muzičkim instrumentima koji su potrebni orkestru, a instrumentarij je dopunjen uz pomoć prijatelja iz Grenaderkorpsa iz norveškog grada Trondheima, te prijatelja iz Francuske, kao i kroz projekte raznih međunarodnih organizacija.

Osim toga, pri Osnovnoj školi u Stocu postoji Niža muzička škola koja ima odsjeke gitare i klavira, a kako su nastupi orkestra motiv za mlade da mu se priključe, sam orkestar je osnovao Malu muzičku školu za udaraljke i duhačke instrumente.

- Naša muzička škola ima samo odsjeke

gitare i klavira, pa smo se mi sami organizovali, a morali smo jer nam svake godine nekoliko članova ode na studije van Stoca i onda ostanemo u problemu. Posljednje tri ili četiri godine smo tako izgubili 15 ili 16 članova, a to je malo terećenje - taman se uvježbate, a ljudi vam odu - priča Turković.

Zato sami obučavaju nove članove za duvače i udaraljke i uglavnom to, pod rukovodstvom profesora Zvonka Kneževića, rade stariji članovi ili članovi -roditelji, ako njihova djeca poželeva da se pridruže orkestru. - Vježbaju svaki dan kod kuće i dva puta sedmično u orkestru. Za sad ne idemo u škole nego plakiramo grad, a pošto smo mi mala sredina i svako svakog poznaje, vijesti se brzo šire, jedno dijete zove drugo i oni se tako motivišu. Mno-

Na susretu BiH - Grčka

go smo zahvalni i Džemi Tucakoviću, koji je naš najstariji član i najveći motivator. Sada u desetom mjesecu ćemo objaviti novi poziv, ali, iskreno, tražimo i sponzore jer novim članovima trebaju instrumenti, a ima i drugih potreba - priča Turković.

Kako se povećavao broj mladih članova, tako se njima morao prilagođavati i repertoar.

SVIRATI NA PROMENADI

- U samim počecima nakon obnove rada, valjda zahvaljujući tradiciji koju orkestar ima, bilo je dosta interesa kod mladih ljudi, a gotovo sva djeca starijih muzičara su se priključila orkestru, tako da je bilo normalno da imamo veliki broj cijelih porodica u orkestru, da roditelji sviraju skupa sa djecom. Nažalost, Stolac je mala sredina i nemamo mi veliku bazu iz koje možemo dobivati nove članove, a rad orkestra otežava i odliv mladih

I Zmajevini

ljudi iz grada koji odlaze na studije i onda postavu popunjavamo mladim koji dolaze iz naše male škole muzike - priča Alen Turković.

Sudeći po učešću na smotrama i raznim manifestacijama, stolački muzičari ili su jako dobri ili su zanimljivi iz nekog drugog razloga. - Atraktivan repertoar i upečatljivi nastupi obezbijedili su nam

učešće na gotovo svim važnijim manifestacijama u zemlji. Na poziv producenta emisije *Turizam plus*, svirali smo na otvorenju turističke sezone u BiH u Bijeljini, na Danima evropskog naslijeđa u Sarajevu, na otvorenjima Kids festivala, u više navrata na prijemima za diplomatski kor u organizaciji ambasada skandinavskih zemalja, povodom švicarskog nacionalnog praznika u Švicarskoj ambasadi, na Bašćaršijskim noćima, na festivalu *Castellon de la Plana* u Španiji, tradicionalno na Trebinjskom ljetu, na brojnim smotrama u Zenici i Travniku, na karnevalima u Metkoviću i Čapljini i tako dalje i tako dalje... Ipak, najupečatljiviji trag i najviše emocija izazvao je nastup u Zenici kada smo intonirali himne pred kvalifikacionu utakmicu za Svjetsko prvenstvo između BiH i Grčke kada je naša reprezentacija ostvarila

ima svirali pobjedničku himnu

Zahvaljujući tradiciji koju orkestar ima, bilo je dosta interesa kod mladih ljudi, a gotovo sva djeca starijih muzičara su se priključili orkestru, tako da je bilo normalno da tu bude veliki broj cijelih porodica, da roditelji sviraju skupa sa djecom...

ključnu pobjedu u kvalifikacijama - pohvalio se Turković.

No, osim čelične volje i ljubavi prema muzici, stolački orkestar Gradske limene glazbe / muzike ima malo šta što mu je potrebno za napredak.

- Za BiH je notorna činjenica da kultura, kao uostalom i druge sfere života,

trpi posljedice stalne ekonomske krize. To znači da ni za nas nema para iz nekih javnih fondova, pa se mi pokušavamo finansirati kroz razne projekte, a buduću da su naši nastupi atraktivni i veoma dobro posjećeni, trudit ćemo se ostvariti partnerski odnos sa nekim od društveno-odgovornih firmi u BiH koje podr-

žavaju ovakve vidove djelovanja. Naime, pošto mi sviramo uglavnom na promenadama koje, u zavisnosti od sredine, posjeti i od nekoliko stotina do nekoliko hiljada ljudi, dobar smo medij za promociju - kaže Turković.

Orkestar trenutno ima četrdestak članova koji dolaze iz svih dobnih, socijalnih i etničkih grupa grada Stoca.

- Apolitična smo i dobrovoljna organizacija koja se trudi svojim radom biti lučonoša i primjer uspješnosti u vremenima kada je poremećen sistem vrijednosti i kada je naš prioritetni zadatak mladim ljudima pružiti mogućnost da svoje slobodno vrijeme iskoriste na lijep način, oplemenjujući svoj habitus kroz aktivno učešće u muzici. Probe održavamo u prostorijama Šarića kuće koje smo dobili na korištenje odlukom Općinskog vijeća Stolac, a nastojat ćemo da tom prostoru udahnemo što više kulturnih sadržaja da bi naš grad ponovo zauzeo mjesto na kulturnoj mapi BiH koje je nekada davno imao - poručuje Alen Turković, vođa Gradske limene glazbe iz Stoca. ●

Na SFF-u 2014.

MARIJA ZVIJEZDA, TAČKA U KOJOJ JE BANJA LUKA PRESTALA BITI KASABA

Taj
tr
čuvaj
i

Cistercitska zajednica, čiji su prvi članovi u Banju Luku stiglo 1869, sa sobom je donijela industriju, električnu energiju, obrazovanje, socijalnu skrb...

Kada su 1869. godine prvi redovnici trapističkog reda došli u Banju Luku, niko nije mogao ni slutiti da će svojim djelovanjem uveliko promijeniti život jedne zapuštene bosanske kasabe na samim zapadnim granicama Osmanlijskog carstva, piše *Anadolija*. Riječ je o reformiranom redu *cistercita* nastalom polovinom 17. stoljeća u regiji La Trape, odakle i dolazi naziv trapisti.

STRUJA PRIJE LONDONA

Oni su jedan od najstrožijih redova u katoličkoj crkvi, koji živi po pravilu svetog oca *Benedikta*: *ora et labora*, tj. *moli i radi*. Nakon kupovine zemljišta u Banjoj Luci, za koje su morali dobiti dozvolu osmanlijske vlasti, izgrađeno je nekoliko drvenih koliba u kojima su redovnici, na čelu sa **Fracom Fanerom**, počeli živjeti i, korak po korak, u narednim godinama izgradili prvo crkvu, potom samostansku zgradu, a paralelno sa tim počinje i izgradnja brojnih industrijskih pogona koji su do tada bili nezamislivi za Bosnu i Hercegovinu. U narednim desetljećima izgrađena je pi-

lana, suknara, tvornice ljepila, bezalkoholnih pića, pivovara, most koji je spojio obale Vrbasa, a 1899. godine nedaleko od samostana izgrađena je na rijeci Vrbas prva hidrocentrala.

Zahvaljujući tome u samostanskoj crkvi Zvijezde Marije zazvučale su prve elek-

trične orgulje na Balkanu. No zanimljivo je i to da je, zahvaljujući ovoj centrali, osam godina prije Londona samostan dobio i električnu rasvjetu.

Paralelno s izgradnjom prvih industrijskih postrojenja, u kojima je uz redovnike radilo i lokalno stanovništvo, trapisti su intenziv-

Tajnu sira trapisti banju volja i ljubav

- Ona su ovdje opismenjena, dobila znanje. U trapistima se nikada nije gledalo na nacionalnost, vjeroispovijest, jer ovdje su bili i katolici i muslimani i pravoslavci - ističe pater Franjo.

OTVORILI SE 1973.

Kraj Drugog svjetskog rata i dolazak komunističkih vlasti rezultirao je nizom radikalno negativnih posljedica po ovaj crkveni red.

- Dolaskom komunističke vlasti 1946. godine srušena je prva crkva i samostan, a preostali trapisti nastavili su živjeti u samostanu u okviru kojeg je i crkva sagrađena 1925. godine - priča pater Franjo Anadoliji.

Ogroman trud i rad trapista na najbrutalniji način je uništen isključivo iz ideoloških razloga.

- Ovdje je komunistička mladež spalila 20 tisuća rukom pisanih knjiga. Trapistima je, uz to, sva imovina oduzeta, a radi se o više od četiri miliona kvadratnih metra obradivog zemljišta i šume. Oduzeto je sve osim crkve, dijela samostana i vrta - dodaje pater Franjo.

On navodi da je 1913. godine sa 265 monaha u Banjoj Luci djelovala najve-

Zbog izuzetno strogih pravila po kojima žive trapisti, oni su zatvoreni monaški red i u pravilu je samo nastojnik samostana komunicirao sa vanjskim svijetom. I banjolučki trapisti su po tom pravilu živjeli sve do 1973. godine, kada su, da bi mogli preživjeti, na sebe preuzeli brigu o trapističkoj župi banjolučke biskupije.

Tada su po prvi put za javnost otvorene samostanske kapije i vrata crkve Zvijezde Marije, jedne od najvećih i najljepših crkava u BiH.

TAJNU ČUVA PATER TOMO

Pater Franjo podsjeća da je crkva znatno stradala u zemljotresu koji je Banju Luku pogodio 1969. godine. Tom prilikom srušen je kameni oltar, a kip djevice Marije, zaštitnice ovog reda, iako ničim nije bio pričvršćen, ostao je na svom mjestu u samom vrhu crkve iznad oltara.

U tom prelijepom zdanju samostanskog kompleksa i danas su, nakon silnih pljački i devastacija, ostali sačuvani dijelovi koji svjedoče o snazi tog reda.

Jedna od njih je i sva u duborezu rađena prostorija u kojoj se čuva odjeća koju su redovnici oblačili za bogoslužjenje i koja i danas izgleda kao da je netom napravljena.

Trapisti su, kada se govori o njihovom radu, posebno prepoznatljivi po svojoj pivovari i proizvodnji sira trapista. Na temeljima pivovare, koju su sagradili prije više od jednog stoljeća, danas egzistira Banjalučka pivara, a prije nekoliko godina obnovljena je i proizvodnja sira trapista.

Sir se danas ne proizvodi unutar samostana, već na farmi Livač banjalučkog Caritasa, u selu Aleksandrovac.

- Proizvodnja sira je počela je 1882. godine. To je jedinstveni sir i način njegove proizvodnje je tajna, a receptura se u pravilu čuva u glavi i nikada nije napisana na papir - priča pater Franjo.

Tajnu recepta znaju, u pravilu, samo jedan ili dva redovnika.

- Danas tajnu sira ima pater Tomo, koji svakodnevno nadgleda njegovu proizvodnju. Za tajnu nije dovoljno samo je preuzeti, za nju treba imati i volju i ljubav - zaključuje priču pater Franjo. ●

Pater Franjo

no radili i na prosvjećivanju stanovništva. Sve do okončanja Drugog svjetskog rata u okviru samostana postojala je osnovna škola. U srednjoj obrtničkoj školi izučavalo se 27 zanata, a djelovali su gimnazija i visoko teološko učilište.

Uz to trapisti će ostati trajno upamćeni i po činjenici da su se tokom niza godina brinuli za više hiljada djece svih nacionalnosti koja su u prihvatilište dovođena iz siromašnih porodica.

ća trapistička zajednica. No, zbog činjenice da je većina redovnika vodila porijeklo iz Njemačke, Austrije i Slovenije, 1945. godine na politički montiranim procesima donijeta je odluka o njihovom progonstvu.

- Sada nas je samo trojica. Ali, uz Božiju pomoć, nadamo se da će Marija Zvijezda nastaviti sjati svojim sjajem i da će nam se pridružiti mladi ljudi koji žele živjeti monaškim životom - ističe pater Franjo.

AMBALAŽA KOJA, KAD JE KVALITETNA I INOVATIVNA, PREDSTAVLJA POSLJEDNJU I NAJBOLJU

Stara istina: robu prodaje pa

Za male firme, čiji proizvodi nisu dokazani na tržištu, dobar dizajn znači jako puno jer će kupac, koji vidi da se firma potrudila da uradi kvalitetan dizajn i dobru ambalažu, imati više povjerenja u proizvode i sigurno će im dati šansu, smatra Feđa Begović

PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Svaka druga maloprodajna kupovina ili narudžba bazirana je na emocijama ili vizualnom identitetu i ambalaži proizvoda, naročito u situacijama kada je kupac nesiguran i primoran da bira između dva slična ili identična proizvoda različitih proizvođača, pokazuju brojna svjetska istraživanja.

REZULTATA IMA

Vrsni poznavalac brend marketinga i dizajna, američki autor Marty Neumeier, u knjizi *Brand Gap*, kaže da je kvalitetna i inovativna ambalaža posljednja i najbolja šansa za prodaju nekog proizvoda. U Bosni i Hercegovini ambalaža, međutim, i dalje služi uglavnom samo za zaštitu od oštećenja.

Mnogi poljoprivredni proizvođači u BiH nemaju razvijen vizualni identitet, logotipi su često improvizirani, etikete loše dizajnirane, a veliki broj proizvođača nema pripremljene nikakve promotivne materijale, poput letaka, postera ili roll-up panela. Ovaj problem su prepoznali i u međunarodnim organizacijama koje djeluju u BiH. FARMA, program razvoja tržišne poljoprivrede kojeg zajednički finansiraju američki USAID i švedska Sida, počeo je sa aktivnostima u septembru 2009. godine i trajat će

do februara naredne godine. Američka i švedska vlada u ovaj projekat zajednički su uložile 19,2 miliona dolara sa ciljem da pomognu BiH da ojača svoju poljoprivredu kroz poboljšanje konkurentnosti bh. poljoprivrednih proizvođača i preduzeća.

USAID/Sida FARMA djeluje u tri poljoprivredna sektora - mljekarstvu, voću i povrću, te sektoru ljekovitog i aromatičnog

maćih proizvođača nema kvalitetne logotipe, etikete i promotivne materijale, što za rezultat ima smanjen interes za kupovinu njihovih proizvoda. Kupci često daju prednost uvoznim proizvodima samo zbog kvalitetnijeg pakovanja i boljeg grafičkog dizajna - kaže Feđa Begović, stručnjak za marketing USAID / Sida FARMA projekta.

Većinu troškova dizajna finansira FARMA, a ovaj vid podrške, koji još uvijek traje, između ostalog uključuje i savjete iz oblasti marketinga poput razvoja brenda, pripreme marketing plana i planiranje promotivnih aktivnosti.

- Direktnu podršku u oblasti dizajna do danas su dobila 24 proizvođača, uglavnom zadruga i manje kompanije, te nekoliko udruženja. Većina je kroz projekat dobila novi ili redizajnirani logotip, pomoć u pripremi etiketa, dizajn za sekundarno pakovanje, promotivne postere, rolo banere, vizitke, memorandum i drugo, ovisno od pojedinačnih potreba - kaže Begović.

Pored toga, podrška je pružena i Vanjskotrgovinskoj komori BiH za pripremu izvoznih kataloga za sektore ljekovitog bilja i voća i povrća, koji su rađeni na engleskom, njemačkom i bosanskom jeziku. Pripremljen je i katalog izvoznika meda, a za domaće i strano tržište napravljen je katalog u kojem su predstavljeni

bilja i meda.

- U okviru svojih aktivnosti, USAID / Sida FARMA projekat ponudio je polovinom jula 2012. poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima podršku u oblasti grafičkog dizajna. Razlog tome je što veliki broj do-

AJBOLJU ŠANSU ZA PRODAJU, U BIH JE UGLAVNOM I DALJE SAMO ZAŠTITA OD OŠTEĆENJA

ambalaziranje

članovi Udruženja proizvođača sira u BiH.

KAD ODLUČUJE TAJNICA

Za potrebe nastupa na sajmovima *BioFach* 2013. u Njemačkoj i *WorldFood* 2013. u Turskoj urađen je dizajn zajedničkih štandova, čime je indirektno podržano više od 60 kompanija. Begović ističe da su reakcije na kataloge i dizajn štandova bile izvanredne.

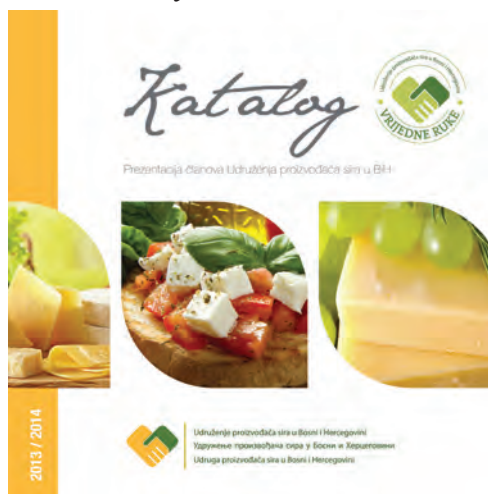
- Kada je u pitanju individualna podrška, Udruženje proizvođača sira iz BiH kroz ovu podršku dobilo je dizajn za logotip, promotivne plakate i *rolo banere*, a dizajniran im je i katalog u kojem je predstavljeno 14 proizvođača. Zadrugama *Agrisan* iz Sanskog Mosta i *Krompir.ba* iz Fojnice pružena je podrška u dizajniranju i redizajniranju logotipa, etiketa, promotivnih materijala i kartonske ambalaže. Sličnu podršku dobilo je i Udruženje proizvođača jagodičastog voća i povrća iz Cazina. U Skelanima kod Bratunca Udruženje žena *Podrinje 1* je dobilo dizajn za novi logo, koji je korišten na memorandumu, etiketi za eterična ulja i promotivnim materijalima. Primjeri su zaista

brojni - navodi Begović.

Najvažniji su ipak rezultati koji, kako ističe naš sagovornik, nisu izostali.

- Gotovo sve organizacije koje su učestvovala u ovom procesu prijavile su nam pozitivne reakcije kupaca i povećanje prodaje. Za male firme, čiji proizvodi nisu dokazani na tržištu, dobar dizajn znači jako puno. Kupac koji vidi da se firma potrudila da uradi kvalitetan dizajn i dobru ambalažu ima vi-

še povjerenja u takve proizvode i sigurno će im dati šansu - dodaje Begović.

Posljednjih godina svijest proizvođača se izглеda ipak polako mijenja jer sve veći broj domaćih preduzeća ipak prepoznaje vrijednost kvalitetnog grafičkog dizajna i odlučuje se investirati na tom planu, napominje Begović koji izražava razumijevanje za mala preduzeća koja imaju ograničene resurse, a u lokalnim sredinama često nemaju adekvatnu podršku za pitanja dizajna.

Dobar poznavalac marketinških navika doma-

ćih proizvođača je dizajner Nedžad Čmajčnin, čije je višegodišnje iskustvo i angažman u ovoj oblasti struka više puta nagrađivala.

- Kvalitet dizajna bh. proizvoda zavisi upravo od toga kako domaći proizvođači razmišljaju o tome ili je možda bolje reći kako mnogi o tome uopšte ne razmišljaju. Oni zaobilaze profesionalce i veoma često angažuju amate-re jer za kvalitetan dizajn nisu spremni ili ne znaju koliko je važno uložiti određena sredstva i angažovati profesionalca iako, naravno, ima i pozitivnih primjera - kaže Čmajčnin koji je radio za *Sarajevsku pivaru*, domaće

proizvođače kućne hemije, čaja, kafe... Grafički dizajner **Gordan Zovko** koji je, između ostalog, radio *rebranding* za *Tuzlansku mljekaru*, čajeve, etikete za vina, med..., ističe da je grafički dizajn proizvoda sastavni dio cjelokupnog dizajna koji se zove *brend*, te da marketing podrazumijeva proizvod, promociju, distribuciju i cijenu.

- Ima dobro dizajniranih proizvoda, ali sve to treba promatrati u ovom kontekstu. Šta vam znači dobar dizajn, ako nemate dobru

distribuciju ili niste konkurentni sa cijenom!? Proizvođači sve više shvataju važnost ovoga. Međutim, susretao sam se sa ljudima koji su pogrešno postavljeni i odlučuju o tome. Bilo je, naprimjer, slučajeva da tajnica odlučuje o dizajnu i postavljena je da kaže što valja ili ne. Znači, imamo problem nekompetentnosti. Dizajn je zasigurno važan. Dizajn prehrambenih proizvoda treba pokazati sigurnost za kupce. Zašto kupujemo određene vrste mlijeka, sira...? Jer im vjerujemo. Vjerujemo u ispravnost i kvalitet. Pogotovo jer je trend i promocija življenja zdravog života - kaže Zovko. ●

CENTRI GA ODBILI ZBOG LOŠEG DIZAJNA

Koliko je važan dizajn proizvoda za što bolji plasman na konkurentnom i probirljivom tržištu Nedžad Čmajčnin ilustruje kroz primjer jednog svog klijenta.

- Proizvođač kojem su veliki tržni centri odbili plasirati proizvode u svojim lancima zbog lošeg dizajna, odnosno lošeg vizuelnog identiteta, napokon je bio primoran da angažuje profesionalnog dizajnera. Rezultati su ga iznenadili - njegov proizvod ne samo da je stao na police tih trgovačkih centara nego mu je i prodaja višestruko porasla. Nakon toga je postao i respektabilan izvoznik. Od tada je prošlo nekoliko godina i još sarađujemo na obostrano zadovoljstvo - kaže Čmajčnin.

ČETIRI I PO DECENIJE WOODSTOCKA, KULMINACIJE HIPI POKRETA

Djeci cvijeća je prijetila sar

Tiho je prošla još jedna godišnjica festivala kojeg su obilježili seks, droga, rock i blato, na kojem je umrlo pet, a rođeno troje ljudi, na kojem su organizatori izgubili gomile novca, a svi-rati odbili Stonesi, Beatlesi, Doorsi, Bob Dylan, Frank Zapa...

Seks, droga, rock-'n'-roll i obilje blata, slogan *Vodimo ljubav, ne rat* čime se htjelo pridonijeti protestu zbog vijetnamskog rata, obilježili su Woodstock, festival koji je u povijesti glazbe ostao zabilježen kao ikona hipijevske kontrakulture šezdesetih godina prošlog stoljeća, koji je polovinom augusta obilježio 45. obljetnicu. Osim nastupima najpopularnijih glazbenika i bendova tog vremena, Woodstock je posebno obilježen vjerovanjem gotovo pola miliona mladih i nasilju nesklonih ljudi da je glazbom moguće promijeniti svijet, te živjeti u ljubavi i miru.

Woodstock, koji je održan od 15. do 18. augusta 1969, nije bio puki rock-festival kakvih je tog ljeta bilo diljem Amerike: tamo se, podsjeća Hina, odlazilo iz uvjerenja i iz protesta.

No, poseban je i zbog još jedne činjenice - događaj koji se, zbog broja ljudi koji su mu prisustvovali, mogao pretvoriti u opću katastrofu i kaos, završio je bez većih incidenata. Woodstock naciji prijetili su jedino oblak dima marihuane brojnih sudionika, te kiša.

Pet osoba je umrlo tokom festivala - troje od predoziranja, jednoj je puklo slijepo crijevo, a jednog usnulog tinejdžera pregazio je traktor. Tokom tri dana festivala

rođene su tri bebe.

UNATOČ SUPROTNOM VJEROVANJU, IZA ORGANIZACIJE WOODSTOCKA FINANCIJSKI INTERES: Iako se vjeruje da je Woodstock organiziran zbog promocije hipi pokreta i da bi se promoviralo širenje ljubavi i mira, te da je to bio cilj i 32 izvođača, koliko ih je ukupno nastupilo, u pozadini organizacije ipak su bili finansijski interesi. Sve je započelo oglašom **Johna Robertsa** i **Joela Rosenmana** u *The New York Timesu* u kojem je pisalo da **mladići traže zanimljivu, legitimnu priliku za investiciju i poslovne prijedloge**. Tako su upoznali **Artieja Kornfelda** i **Mikea Langa**.

Kornfeldov i Langov prijedlog bila je izgradnja glazbenog studija za rock glazbenike u Woodstocku u državi New York, gdje su **Bob Dylan** i još neki glazbenici već živjeli. Na kraju su došli na ideju da organiziraju dvodnevni koncert za 50.000 ljudi, a zaradom od koncerta namjeravali su platiti iz-

gradnju studija i daljne projekte.

Cetvorica mladića su se primila posla organiziranja velikog glazbenog festivala i za početak su pronašli lokaciju u industrijskom parku u blizini mjesta Wallkill, u saveznoj državi New York. Ali...

Prva od mnogih stvari koje su krenule krivo sa Woodstockom bila je lokacija. Građani Wallkilla nisu željeli u svom gradu hrpu drogiranih hipija. Trgovine su odbile prodavati karte, a pregovori sa glazbenicima postali su klimavi.

Među onima koji su bili uključeni u organizaciju koncerta nastala je panika. Do početka festivala ostalo je mjesec i po dana, a oni su trebali pronaći novu lokaciju. Sredinom jula, prije nego što je previše ljudi počelo tražiti da im se vrati novac potrošen za karte, **Max Yasgur** ponudio je 600 jutara svoje farme, nedaleko od Bethela u New Yorku, za održavanje festivala. Uskoro se ispostavilo da je procjena od 50.000 ljudi premala, pošto je brojka skočila na 200.000 zainteresiranih.

Već dva dana prije početka festivala na farmi se okupilo i kampiralo pred pozornicom oko 50.000 ljudi. Pošto nije bilo načina da se tolike ljude natjera da odu ili kupe karte, a nije bilo vremena da se ograda do kraja podigne da ih ne bi ulazilo još više, organizatori su bili prisiljeni koncert napraviti besplatnim.

Taj je proglas imao dva kobna efekta. Prvi je da su organizatori izgubili ogromnu svotu, a drugi da se vijest o besplatnom ulazu na festival brzo proširila i da je, procjenjuje se, tamo krenulo milion ljudi. Procijenjeno je da ih je 500.000 uspjelo doći na festival.

Ceste u području su postale parkirna mjesta pošto su ljudi ostavljali aute

nasred ulice i pješaci do odredišta. Promet je bio u kaosu pa su organizatori morali unajmiti helikoptere kako bi prevezli izvođače od hotela do pozornice.

Na Woodstocku se nalazilo ukupno

amo trava

50.000 toaleta za pola miliona ljudi. Zbog toga su mnogi obavljali nuždu u prirodi, a kad se tome pridoda jaka kiša, koja je sve to pratila, rezultat je niska razina higijene na festivalu.

FRANK ZAPPA AND THE MOTHERS OF INVENTION ODBILI NASTUP ZBOG - PREVIŠE BLATA: Prvi festivalski dan otvoren je nastupom **Richieja Havensa**, a slijedili su **Sweetwaters**, **Joan Baez**... Tri dana i noći na pozornici su se redali **The Who**, **Joe Cocker**, **Jefferson Airplane**, **Janis Joplin**, **Creedence Clearwater Revival**, **Santana**, **Grateful Dead**, **Crosby, Stills, Nash & Young** i **Jimi Hendrix**, koji je i zatvorio festival.

Sigurno je da festival ne bi uspio da na njemu nisu nastupala zvučna imena. Iako je Woodstock organizatorima donio ogromne gubitke, ostao je zapamćen kao najveći trenutak u rock-'n'-roll povijesti, kao najveće hodočašće rock glazbe do dana današnjeg.

Creedence Clearwater Revival dobili su 15 hiljada dolara za svakog člana benda, a za određene svote novca su se ogreballi i **The Who**, **The Grateful Dead** i **Janis Joplin**.

S druge strane, nastup u Woodstocku odbili su, između ostalih, **The Beatles**, **Led Zeppelin**, **The Doors**, **Bob Dylan**, **Frank Zappa and the Mothers of Invention** i **Jonni Mitchell**.

Promotori su kontaktirali **Johna Lennona** kako bi pregovarali oko nastupa na Woodstocku, no Lennonov je uvjet navodno

POČETAK I KRAJ

AKO JE WOODSTOCK OZNAČAVAO CVJETANJE JEDNE FAZE KULTURE MLADIH, ALTAMONT JE OZNAČIO KRAJ: Nedugo nakon Woodstocka, u decembru 1969. u Altamontu je održano najveće okupljanje mladih u povijesti moderne Kalifornije. Događaj je posjetilo 300.000 ljudi, oko 200.000 manje nego na Woodstocku. Skupljanje nije trebalo biti veliki događaj sve dok **Rolling Stones** nisu najavili svoj dolazak i besplatni nastup. Iako je bend to učinio kao zahvalu obožavateljima na njihovoj turneji iste godine, koncert je završio katastrofalno.

U Altamontu je, naime, osamnaestogodišnji Afroamerikanac **Meredith Hunter** izboden i prebijen do smrti samo dvadesetak metara od nogu **Micka Jaggera** dok je pjevao *Under My Thumb*. Hunterove napadače, pripadnike moto-bande **Hell's Angels**, **Stones** su unajmili da rade kao osiguranje koncerta, obećavši im platiti usluge u pivu. Ubojstvo se dogodilo pred kamerama braće **Maysles**, koji su u Altamontu snimali dokumentarac u kojem se jasno vidi da Hunter drži pištolj prije nego što je izboden, a jasno je prikazan i nož kojim je tada 25-godišnji **Alan Passaro** izbo Huntera. Banda je premlatila desetine ljudi u publici.

Nakon što je koncert započeo nastupima bendova kao što su **Santana**, **Jefferson Airplane** i **Crosby, Stills, Nash and Young**, **Hell's Angels** su počeli premlaćivati ljude koji bi se previše približili pozornici. Tuče su postale još gore tokom nastupa **Stonesa**. Mnogima je koncert u Altamontu predstavljao simboličan kraj šezdesetih i kraj ere hipi mira i ljubavi.

bio da oni tamo neće svirati ako na festivalu ne nastupi i bend **Yoko Ono Ono Plastic Band**, što je odbijeno. Puno vjerojatnija priča ipak je ta da je, kad se sreo sa **Artiem Kornfeldom**, **John Lennon** kazao da je htio nastupati na Woodstocku, ali da je bio u Kanadi i imao problema oko povratka u SAD, na čijem je čelu bio **Richard Nixon**. **Zeppelini** su također bili traženi, no menadžer **Peter Grant** smatrao je da će oni tu biti samo jedan od bendova pa im je organizirao veoma uspješnu ljetnu turneju. **Doors** su odbili nastup s objašnjenjem da **Jim Morrison** ne voli nastupati na otvorenom, ali se bubnar **John Densmore** ipak pojavio u Woodstocku.

Dylan je, usred pregovora, odbio nastupiti zbog sinove bolesti. Tvrdi se, također, da ga nije ni previše impresionirao veliki broj hipija okupljenih oko njegove kuće u blizini originalno planiranog mjesta održavanja festivala.

Frank Zappa and the Mothers of Invention u jednom su televizijskom specijalu odbijanje da dođu objasnili riječima: **Puno je blata na Woodstocku....Pozvani smo, ali smo odbili.** A **Mitchellovu** je njezin agent uvjerio da se radije pojavi na jednom televizijskom showu nego na festivalu. Vjeruje se da je **Mitchellova** bila obeshrabrena i time što ju je publika na ranije održanom **Atlantic City Pop Festivalu** rasplakala.

Od Woodstocka do danas umrlo je 27 izvođača, ali je samo smrt **Jimija Hendrixa**, iako je službeni uzrok gušenje, dovela do brojnih teorija zavjere. Među ostalim koji više nisu živi, predozirali su se **Janis Joplin**, **Tim Hardin**, **Gary Thain** iz **Keef Hartley Banda**, **Alan Wilson** iz **Canned Heata**, **Keith Moon** iz **The Who**, dok je **Phillip Wilson** iz **Paul Butterfield Blues Banda** ubijen, **Felixa Pappalardia** iz **Mountaina** ubila je žena, a **Richard Manuel** iz **The Banda** se ubio sam.

OVA GODINA BEZ OBILJEŽAVANJA, A VELIKA PROSLAVA SPREMA SE NA 50. GODIŠNJICU: Organizator legendarnog Woodstock festivala **Michael Lang** izjavio je da planira proslavu 50. godišnjice festivala 2019. godine. U intervjuu za **Rolling Stone** rekao je da su već počeli tražiti lokaciju, te počinju ozbiljno razmišljati o godišnjici. Lang je 1994. i 1999. godine organizirao dva izdanja Woodstocka, ali 2009. godine nije uspio obilježiti 40. godišnjicu.

Obljetnice održane 1994. i 1999. godine zapamćene su uglavnom po neredima tokom nastupa **Green Daya**, **Limp Bizkita** i **Red Hot Chili Peppersa**.

U **Bethel Woodsu**, na mjestu na kojem je održan Woodstock, ove je godine organiziran 21. po redu festival elektronske glazbe **Mysteryland**. ●

NAVIJAČI NITI VIDE NITI RAZMIŠLJAJU O TOME ŠTA SVE KLUPSKA ADMINISTRACIJA MORA URADITI PRIJE NEGO ŠTO FUDBAL

Šta će u svlačionici bure sa 50 l

Dresovi za evropske utakmice UEFA-i u Švicarsku idu brzom poštom, posebna priča su sobe za doping kontrolu u kojima mora biti i bezalkoholno pivo, a među zahtjevima, naprimjer, njemačkog tima bili su i dva stola za masažu, caffè-aparat, izotonični napici, čokolade i brzi šećeri, 50 novih peškira...

Ljubitelji najvažnije sporedne stvari na svijetu uglavnom su upoznati sa, bar onim najvećim, rigoroznim kriterijumima koje od klubova domaćina zahtijeva evropska kuća fudbala UEFA. Međutim, samo rijetki su upoznati s obimom posla koji prije svake utakmice, naročito onih u evropskim takmičenjima, stoji pred klupskim timom zaduženim za organizaciju.

DRESOVI IDU BRZOM POŠTOM

Već desetak dana prije prve utakmice *playoffa* Evropske lige sa *Borussijom Mönchengladbach* na Olimpijskom stadionu *Asim Ferhatović Hase*, u FK Sarajevo počelo se sa ozbiljnim poslom, a dva dana pred utakmicu intenzitet je bio na vrhuncu. Pored velikog posla, ni troškovi nisu ništa manji.

- Upravo sada šaljemo brzom poštom naše dresove u Švicarsku. Dresovi se moraju poslati u UEFA-u da se provjeri da slučajno nema dugmađi ili nečeg sličnog što bi moglo prouzrokovati probleme protivničkim igračima, a bez njihovog

NIŠTA ISPOD ČETIRI ZVJEZDICE

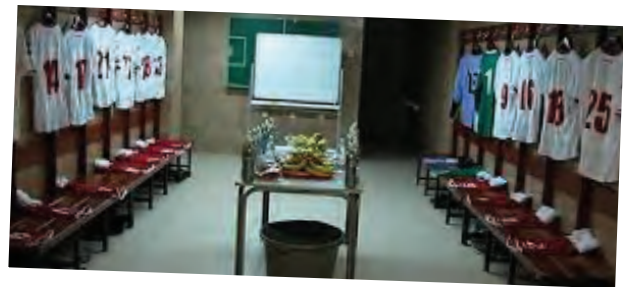
Abdulah Ibraković kaže da postoje propisani uslovi i kada je riječ o smještaju.

- Hoteli ne mogu biti ispod četiri zvjezdice, to je UEFA-in standard. To plaćaju klubovi. Mi ćemo platiti sebi u Njemačkoj, a oni sebi u Sarajevu. Klubovi sami sebi i biraju smještaj. Domaćin, naravno, može dati preporuku, ali klubovi sami biraju. Predstavници *Borussije* su došli desetak dana pred utakmicu i izabrali sebi hotel, a mi ćemo sebi u Njemačkoj naredne sedmiце - kaže Ibraković.

odobrenja ne možete nastupiti. Osim toga, oni mjere površinu reklama, brojeva, prezimena... Propozicije su vrlo precizne i to se mora poštovati. To smo radili u kvalifikacijama i sada u *playoffu*, odnosno grupnoj fazi. Šalje se komplet dresova u UEFA-u brzom poštom, što je veliki trošak. Godišnje, naravno u zavisnosti od broja evropskih utakmica, samo kontrola

TO FUDBALERI ISTRČE NA EVROPSKI TEREN

0 kila leda?

dresova košta nekoliko hiljada maraka - pojašnjava za Start BiH sportski direktor FK Sarajevo Abdulah Ibraković.

Za razliku od domaće Premijer lige, gdje su uslovi nešto blaži, u evropskim nastupima postoje jasna pravila o uslovima na stadionima, poput obavezne numeracije redova i sjedišta, toaleta i svlačionica u kojima, između ostalog, mora biti i bure sa 50 kilograma leda za regeneraciju igrača nakon meča. Otežavajuću okolnost Sarajlijama, kaže Ibraković, predstavlja i to što nemaju svoj stadion uz konstataciju da, srećom, Centar za sport i rekreaciju koji održava stadion Koševo to radi dobro, a sredstva od FIFA-e i UEFA-a klub preusmjerava na njih.

- Upravo danas nam je došla i inspekcija UEFA. To je obično dva dana prije utakmice. Inspekcija traje praktično 48 sati. Kontrolišu šta hoće i kad hoće. U zavisnosti od procjene UEFA, zavisi i koliko će ih biti. Sada je došao samo delegat, a mi smo odredili osobu koja će mu biti domaćin i na usluzi i onda obilaze jednu

U ZENICU ZBOG GRIJANJA

Ukoliko bordo tim uspije proći favorizirane Nijemce, utakmice grupne faze bi se igrale na stadionu u Zenici, zbog određenih uslova koje stadion na Koševu ne ispunjava.

- Prvi je grijanje. Liga Evrope se igra do kraja novembra, znači ima snijega i hladnoće. UEFA ne dozvoljava da zbog snijega odgode utakmicu. Pored toga, tu je i vrhunska komunikacija, veći komfor za novinare, VIP

po jednu stvar - kaže Ibraković.

Izuzetno značajno je, napominje naš sagovornik, to što je Sarajevo u organizacionom smislu u prethodnim utakmicama bilo na visokom nivou, pa je već steklo određenu reputaciju u UEFA.

- Neke stvari sada čak i ne pitaju jer je to već prethodni delegat uradio. Istina, kako se približavamo grupnoj fazi, tako se kriteriji zatežu, ali mi smo koncentrisani na ispunjavanje uslova. Procedura je takva da delegat poslije utakmice napravi zapisnik, kojeg mi dobijemo par dana kasnije sa svim detaljima. Tu nekada budu određena upozorenja, ali ako postoji nešto što je narušilo bezbjednost na stadionu, tu se već radi o kaznama. Na sreću, naši navijači su odani klubu, na posljednje dvije

utakmice nismo imali probleme sa bakljama i po tom osnovu nismo platili nikakvu kaznu. Ni prošle godine nismo imali tih problema - kaže Ibraković.

TRAŽILI PIZZE POSLIJE UTAKMICE

Kada je riječ o strogosti, naš sagovornik ističe da je po-

sebna priča soba za doping kontrolu, koja mora biti sterilna, imati odvojene toalete, frižidere sa vodom, energetske pićima i bezalkoholnim pivom jer se ono najlakše izmokrava.

Tu je, naravno, i ambulanta za koju Ibraković tvrdi da je opremljena poput manje bolnice.

- Akreditacije su obavezne za sve u organizaciji. Nezamislivo je da se neko bez markera pojavi oko terena. Posebni markeri su za reportere, nosače lopti... Sve gdje postoji zamjerka se pokušava odmah riješiti ukoliko je moguće. Ali najbitnija je sigurnost. Za rasizam je nulta tolerancija, a traži se fair play - kaže on. Pored uslova koje traži UEFA, postoji i cijeli niz uslova koje zahtijevaju protivničke ekipe.

- Evo, naprimjer, šta traži Borussia. Na treningu traže 20 lopti, pokretni gol, markirne majice, male čunjeve, posebnu prostoriju za trenere, dva stola za masažu,

svlačionice... Dosta je uloženo u stadion tamo. To je sada jedini stadion u državi koji ispunjava te uslove. Zalivanje terena također mora biti pred utakmicu jer nažalost mi nemamo automatsko zalivanje. Inače se tereni i na poluvremenu zalivaju, a to ima Zenica - kaže Abdulah Ibraković. Kada je, pak, riječ o domaćinstvu sudija, klubovi sa tim dijelom organizaciju nemaju ništa. To je, kaže Ibraković, posao Nogometnog / fudbalskog saveza.

tablu za taktiku, razno voće, caffè aparat, čajeve, izotonične napitke, čokolade i brze šećere, više od 50 litara vode u plastičnim flašicama od pola litre, 50 novih peškira, bure sa ledom... - nabroja Ibraković stavke sa spiska kojem, čini se, nema kraja. Već i sama organizacija treninga Borussia prije utakmica izuzetno košta.

- Tu mora biti i ambulanta, vatrogasci, zaštitarska agencija, policija... Kao da je prava utakmica - ilustruje Ibraković.

Zahtjevi suparnika u pravilu stižu dosta prije utakmice, pa se tako sa Nijemcima stupilo u kontakt već nekoliko dana nakon žrijeba i razmijenilo zahtjeve.

PRVO DŽEZVICA, PA GORKA KAFA

U uobičajni protokol spadaju i oficijelne večere koje se organizuju, kaže Abdulah Ibraković, uvijek noć prije utakmice, sa gostima, domaćinima, delegatima. Tad se razmijene sitni pokloni, uspomene na grad i slično.

- Često poklon našim protivnicima bude džezvica, ali su Grci i Norvežani popili gorku kafu jer smo ih izbacili. Nadam se da će gorka biti i za Borussia - kaže Ibraković u šali.

- Svaka ekipa ima neke specifičnosti. Mi smo, naravno, tražili da na gostovanju u našoj ishrani ne bude svinjskog mjesta. U praksi oko 75 odsto su uglavnom iste stvari koje svi traže. Onaj ostatak zavisi od filozofije trenera, na koji način planira oporavljanje ekipe i slično. Grci su nam, naprimjer, odmah poslije utakmice tražili pizze da jedu. To je bio vrlo neobičan zahtjev. Htjeli su da pizze za igrače dođu odmah nakon utakmice - kaže Ibraković.

On, međutim, kaže da se na suparnike gleda kao na sportske prijatelje i da svaki domaćin želi ostaviti dobar dojam i udovoljiti svim zahtjevima gostiju.

- Nikada nismo nekoga odbili i to se, u principu, ne radi jer je to nepisani kodeks u kojem se poštuje domaćin i uvijek se nađe kompromis. Sportski duh je jači od bilo čega - kaže on.

(z.č.)

JOE EGAN, LEGENDA AMATERSKOG BOKSA, NAJJAČI BIJELI ČOVJEK U IZBORU MIKEA TYSONA

Volio bih glumiti sebe

Nakon što je zbog saobraćajne nesreće morao završiti boksersku, Joe Egan se okrenuo glumačkoj karijeri, na setu upoznao Mirsada Solakovića koji ga je doveo u BiH da pomogne postradalim od poplava, a onda tu sreo reportera Starta BiH...

PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Svojom snagom i izdržljivošću je privukao pažnju Floydja Paterssona, pozirao sa Muhammadom Alijem i Sugar Ray Leonardom, igrao šah sa Lennoxom Lewisom, dijelio večeru sa Joem Fraizerom, a odličan je prijatelj sa Mikeom Tysonom koji ga je nazvao *najjačim bijelim čovjekom na planeti*. Mlađi čitaoci će ga se vjerovatno sjetiti po epizodnoj ulozi u drugom dijelu Scherlocka Holmsa od prije nekoliko godina.

Živa legenda amaterskog boksa, Joe Egan početkom jula je bez velike pompe posjetio Bosnu i Hercegovinu, a u našu zemlju ga je doveo prijatelj Mirsad Solaković, britanski glumac porijeklom iz Kozarca kod Prijedora.

OSJETIO SAM DA MI JE DUŽNOST DA POMOGNEM: Egan je u BiH proveo sedam dana i obišao Kozarac, Sanski Most, Prijedor, Banju Luku, Mostar, Sarajevo, Tuzlu i Međugorje. Tokom boravka su on i Solaković podijelili pomoć žrtvama nedavnih razornih poplava. - **Mirsada sam upoznao na snimanju filma *Team Panache* i brzo smo postali prijatelji. Ja sam porijeklom iz Irske i primijetio sam dosta sličnosti između nas dvojice, što se potvrdilo i tokom ove posjete. Irska i Bosna su dosta slične, kao i ljudi** - priča Egan za Start BiH. On bi opisao Irce i Bosance u četiri riječi: *plemeniti, topli i prijatni ljudi*.

- Kod Mirsada mi se sviđelo to što obećanje mora i ispuniti, a i ja sam takav. Pravi Krajišnik. Obećao mi je još prije dvije godine da će me dovesti u BiH, ali zbog mojih i njegovih obaveza bilo je teško uskladići vrijeme. Kad su se poplave desile, kazao je da mora ići posjetiti te ljude i finansijski im pomoći, a ja sam osjetio da je to i moja dužnost. Tako se i desilo - priča Egan i iskreno dodaje da je o BiH znao samo da je tu bio rat i da još uvijek nije sigurna zemlja. Naš razgovor potom kreće u pravcu podsjećanja na jednu veliku karijeru...

Nakon što je u amaterskom boksu dostigao vrhunac, **Big Joe Egan** se oprobao i u profesionalnom boks, a karijera mu je, očeki-

CHANNEL 4 DOLAZI U BiH

U BiH 15. avgusta na jednu sedmicu dolazi filmska ekipa Channel 4 koja će snimati dokumentarac o Mirsadu Solakoviću, kojeg su izabrali među 10 mladih najuspješnijih stranaca u Engleskoj. Dokumentarac će pratiti priču o Solakovićevom putu od izbjeglice do zavidne filmske karijere.

vano, krenula odlično.

- Nažalost, uskoro sam doživio veliku saobraćajnu nesreću, pa sam morao zauvijek reći zbogom profesionalnom boksu - kaže Big Joe.

Nakon završetka sportske karijere, Big Joe se okrenuo filmskoj industriji, mada priznaje da je to bilo više slučajno nego sa namjerom.

- Gluma se desila slučajno, kroz jedan dokumentarac. Moj dobar prijatelj mi je poslao snimanja rekao da dobro izgledam na ekranu, da sam fotogeničan i da me kamera voli - kaže on.

Prije šest godina nije znao ni kako da stoji ispred kamere, a sada iza sebe ima 35 filmova, od čega sedam holivudskih.

- Novinari me uvijek pitaju volim li glumu i koju bih osobu volio glumiti, a ja uvijek kažem da bih najviše volio glumiti sam sebe pod imenom *Big Joe Egan*. Nisam talentovan glumac i moje uloge su male, ali konkretne. Jedanaest mojih uloga je vezano za boks i snagu - kaže Egan.

TYSON GA PRVO ISTUKAO, A ONDA POSTALI PRIJATELJI: Prijateljstvo sa jednim od najvećih boksera svih vremena Mikeom Tysonom je, kaže, duga priča koja je počela kada je kao najbolji, najjači i najspretniji bokser iz Irske dobio ponudu da ide u Brooklyn, gdje se upoznao sa Mikeom u godinama kada su obojica bili jako mladi.

- Moj početak boksanja je bio čisto radi para jer kao klinac nisam imao mnogo, pa bi me moj stari rođak ponekad ubacio da se borim u *Irish Gipsy Bear Nucle Fight*, odnosno *Irski ciganski boks bez rukavica*. Uvijek sam bio krupan i izdržljiv, kako bi Bosanci rekli *mrcina*, a mi Irci kažemo *lump*, kao komad kamena. Uskoro sam saznao da je i Tyson imao slično djetinjstvo, ali da je bio plaćen da razbija za mafijaše u Brooklynu kao klinac da bi oni vratili pare od onoga koga su zadužili. To je sada smiješno pričati, ali tako je bilo. Mlada, luda vremena - prisjeća se Big Joe.

NAPIO SE VODE KOD BEGOVE DŽAMIJE

Joe Egan kaže da će u BiH doći ponovo, mada ne može obećati tačno kada.

- Bosna je postala moja nova kuća, nova familija i mjesto za odmor. Svim prijateljima ću preporučiti Bosnu za odmor. Sarajevo je prelijepo. Jedina greška koju sam napravio je što sam se napio vode kod Begove džamije, a kažu ko god

se napije te vode u Sarajevo mora doći ponovo - kaže s osmjehom Big Joe, uz zahvalnost Solakoviću za impresivan doček koji je uključivao i limuzinu sa vozačem, kao i helikopter.

Egan, međutim, otkriva da zbog zauzetosti dijeljenjem pomoći ugroženima nije imao vremena da iz vazduha vidi, kako sam kaže, prelijepo Sarajevo.

A onda se vraća na dan kada je upoznao Mikea.

- Prvi dan dolazimo u *Brooklyn Gym*, tamo su bili sami crnci, a nas pet Iraca u grupi bijeli kao sir. Gledali su nas namršteno i vidjelo se da nas žele razbiti, a borili smo se u različitim kategorijama. Htio sam da malo razbijem atmosferu i posmatrao sam najmanjeg koji se najviše trudio i uvijek bio u ringu - sjeća se Egan.

Kada god bi mali pobijedio, pomjerao je glavu kao bik i govorio da ne-

ma jačeg od njega.

- Želio sam da mu pokažem snagu ciganskog boksa bez rukavica pa sam prošao pored svojih boraca i naglas rekao da idem prvi da smirim *malog*. Tyson je, naravno, čuo šta sam rekao, a onda je mašući glavom rekao da će mene *velikog* ostaviti za kraj i da prvo želi da se zagrije sa *sitnijim* bor-

cima - prisjeća se Egan.

Big Joe je, ipak, samouvjeren i krupnim glasom Mikeu odgovorio da on želi prvi da ga sredi da ostali Irci ne prljaju ruke, što je samo nasmiјalo Tysona.

Egan priznaje da su Irci iz ringa brže ispadali nego što su ulazili u njega, što je izazvalo podsmijeh crnih boksera u dvorani uz komentare da su bi-

jeli sirevi toliko mekani da neće izdržati ni jedan dan.

- Meni su se noge odsjekle od straha, a i govor sam izgubio. Kad sam ušao u ring, Tyson me je lupao kao brzu loptu na treningu, ali sam sebi rekao da neću

padati taman da me ubije. On me samo pitao je li dosta, na šta sam mu odgovorio da nije. On bi se osmijehnuo, stao, odmorio, pa rekao: *Jesi li spreman, veliki čovječe* - sjeća se Egan.

Tyson je svog protivnika tada nazvao *Big Joe Egan* iako mu je razbio usnu i zatvorio oči.

- Nisam od bolova mogao ni da se nasmijem, a ni da plačem. Rekao mi je *ti si najjači bijelac na svijetu* jer nije boksovao ni sa jednim bijelcem koji je toliko jak i izdržljiv. Nakon toga me je izabrao za sparing partnera, to sam mu i bio dvije godine dok se nisam vratio u Irsku da se borim za svoju zemlju. Međutim, uskoro sam doživio saobraćajnu nesreću i završio boksersku karijeru - kaže Big Joe Egan. ●

Sa Tysonom

Sa Mirsadam Solakovićem

DVA JARANA: RUDI ALVAĐ I REIHAN DEMIRDŽIĆ KAO SARAJEVSKE LEGENDE MOMO I UZEIR

Humor ulice i života je uvijek bio najbolji

Beogradska RTV revija objavila je u julu 1982. intervju sa dvojicom sarajevskih glumaca koji su tih dana taman završili muzičku TV seriju *U đul bašti...* Portal yugopapir izvukao je iz arhiva njihovu veselu i nostalgičnu priču

Nač ćemo se kod Mome i Uzeira! ili bajd' čekam te kod Mome i Uzeira! dogovori su i dovikivanja koja se, idući Sarajevom, svaki čas čuju i zbunjuju. Jer *Momo* i *Uzeir* su junaci upravo završene muzičke serije *U đul bašti* (mada su kao likovi rođeni davnih godina u sarajevskoj *Veseloj večeri*), koje sjajno tumače dva glumca, dva ahba-ba Rudi Alvađ i Reihan Demirdžić.

KO JE TU KOGA?

Da li to Rudi i Reihan prave neku žurku ili su možda, koristeći trenutnu konjunkturu, poput mnogih slavnih Sarajlija otvorili kafić, diskać, čevabdžinicu, aščinicu ili buregdžinicu?

- Ni govora, zar vam sličimo takvima - smije se tandem Alvađ - Demirdžić na ovu primjedb.

- Je l' da im odamo tajnu, a, Reihane?

- Bezbeli, kaži!

- Vidite ona dva nebodera, tamo. E, ona dva nezavršena. Stoje tako godinama. Ne znamo ko ih je prvi nazvao *Momo* i *Uzeir*, po našim likovima, ali i mi se pitamo da li je to zbog naše glumačke veličine, starosti ili nezavršenosti - kaže Rudi Alvađ.

- Bezbeli, zbog onog prvog - dodaje Reihan, namigujući nam, da Rudi ne vidi.

- Čuj, šege - kao ljutnu se Rudi zbog ove neskromnosti. - Znae, moj prijatelj je jako naivan i lako nasjeda. On je jedna čista duša, a uz to sujetan. Godinama je meni nasjedao na jedan isti štos. Već je morao da nosi naočale, ali to nije činio. I ja bih ga pitao, često, koliko ima sati.

Onda bi Reihan, na svojstven mu način, ritualno otvarao tašnu, vadio futrolu, zatvorio tašnu, otvorio futrolu, stavio naočari na nos, zatvorio futrolu, otvorio opet tašnu, vratio futrolu u tašnu, zatvorio tašnu, pogledao na sat, rekao bi mi koliko je sati, opet ponovio ritual. Tako godinama.

- E, jednom se prevarim, pa ga u roku od pola sata upitam dva puta. Reihan se nasmije samo. A, u stvari ni sad mi nije jasno da li sam ja tjerao šegu sa njim ili on sa mnom, a prijatelju?

- Bezbeli - tom filozofskom uzrečicom koja

ima nekoliko značenja, odgovara Reihan-beg. Reihan Demirdžić, rođeni Sarajlija, govorom, kulturom ophođenja, svakim gestom nehotice otkriva svoje begovsko porijeklo.

Njegovu pokojnu majku svi su zvali *stara begovica Demirdžić*, ali Reihan dodaje da mu je otac bio samo aga.

AGA I BEGOVSKA KĆI

- Pa kako begovska kći za agu ode?

- Vjerovatno su posrijedi bili finansijski interesi. Begovi su imali pedigree, ali age Demirdžići bjehu bogati trgovci. Vidite, i u ta vremena se dobro kalkulisalo - kaže Reihan. A šta znači prezime Demirdžić?

- To je po onim demirli pendžerima za ašikovanje. Ti pendžeri su imali tako sitne rešetke da je momak koji je stajao pod pendžerom mogao samo malim prstom da dodirne mali prst djevojčin. Pa još ako je zima, ašik se živ smrzne, a cura se dobro umota, pa joj se može stajati. E, koja su to vremena bila. Pa kako onda ode u glumce?

- Čudni su i nepredvidivi ljudski putevi, bez-

slobodnjake.

Na pozorišnoj sceni tumačio je niz najrazličitijih likova po karakteru.

Bio je *Šamika* u *Vječitom mladoženji*, *Malvolio* u *Bogojavljenjskoj noći*, *Tristan* u *Učenim ženama*, *Ivanov* u *Višnjiku*, tom ulogom proslavio je 30 godina rada.

Čehova najviše voli među dramskim klasikima, pa ga je dosta i igrao.

Šta je natjeralo dramskog prvaka da se odmetne iz teatra?

- U jednom trenutku bilo mi je preko glave institucionalnog pozorišta. I kad je 1977. godine izglasan zakon u Bosni i Hercegovini o pozorištima, iskoristio sam jedan član i zajedno sa grupom istomišljenika Rudijem Alvađom, Kačom Dorić, Aleksandrom Džuverovićem i Draganom Jovičićem osnovao *Pozorište u pokretu*. To je bilo nešto kao renesansa za sve nas, ta teatarska inovacija vratila nam je i vjeru i entuzijazam - mada smo trajali samo dvije godine - radili smo sa velikim žarom i zalazili u mjesta koja, iako su blizu Sarajeva, gotovo nisu ni znala za pozorište. Bili smo pravi pozorišni misionari.

TEATAR POKRETA ILI OTPORA

I što je prestao da postoji *Teatar u poketu*?

- To je dugačka i nelijepa priča. Ukratko, kako je srž glumaca iz Narodnog pozorišta otišao u *Teatar u pokretu*, to nije odgovaralo mnogima, pa su sve učinili da naš teatar, koji su nazivali i *pokret otpora* u šali, nestane, razbucali nas. E, ja nisam htio da se vratim u instituciju, odabrao sam slobodni status. I nisam se pokajao, jer se stvari u pozorištu od tog vremena do danas ni za dlaku nisu promijenile. Možda je Reihan Demirdžić jedan od rijetkih glumaca koji sebi može da dozvoli - mislimo finansijski - takav status. On često gostuje na radiju, na televiziji. Najveću popularnost donijela mu je, prije 12 godina, TV serija *Karadžoz*, kasnije igrana i kao predstava u Narodnom pozorištu, i uloga *Husametin-bega*.

Ostvario je zapažene uloge u mnogim tv-dramama i serijama, među kojima pamtim *Od-*

bornike, Taleta, Porobdžije gdje je hećim, *Husinsku bunu*, I tako dozvaše tajnu...

Na jesen ćemo ga vidjeti u televizijskoj seriji *Kože*, po knjizi *Hamze Hume*, kao *Hadžiju*, jednog od glavnih likova ovog projekta. Seriju režira *Aleksandar Jevđević*, sa kojim je Demirdžić često radio.

- To je jedan od najboljih tv-reditelja, sa njim je prava milina raditi. Ne sputava glumca, ne foršpila, pušta glumca da sam razvija lik, sve se radi u roku, profesionalac na najvišem nivou. Iste sam kvalitete otkrio kod Save Mrmka, kad smo snimili *Husinsku bunu*. Sa takvim rediteljima i glumac daje najbolje i najviše od sebe. Iako ste tumačili različite karaktere, nekako Vas uvek trpaju u komičare. Zašto?

- Ta podjela na fahove uvijek mi je išla na nerve i mislim da je glupa. U teatru ne postoje tragičari i komičari, već samo glumci, dobri glumci koji jednu ulogu urade tako da ima elemenata jednog ili drugog ili i jednog i drugog. A što mene trpaju isključivo u komičare, djelimice je riječ o nepoznavanju onoga što sam radio, a djelimice zbog *Karađoza* koga smo kasnije dosta eksploitalisali i na estradi; kao i zbog ovog šereta *Uzeira* koji sa *Momom* živi godinama na radiju, na estradi i *U đul bašti*. Ali o tome kasnije.

Da upoznamo i *Uzeirovog* ahbaba, drugara, *Momu*, glumca *Rudija Alvađa*, takođe prvaka Drame Narodnog pozorišta u Sarajevu.

- E, vala, preslišaje malo i njega, od mene je dosta - kaže Reihan.

I dodaje tišim glasom: *Pitajte ga ko je i odakle je, kakvo mu je to ime. Uživam kad se namuču da objasni.*

PROVINCIJSKA DOLAMA

- Eto, i to se zove najbolji prijatelj - promrsi *Rudi Alvađ* kroz zube, pošto je prozvan. - Dakle, ovako: moji roditelji su iz Donjeg Miholjca, samo 12 kilometara od naše kuće do mađarske granice, pa odatle moje prezime zvuči mađarski. Moje pravo ime je *Rudolf*, ali kako me podsjeća na *Adolf* (tu se Reihan umiješa i kaže: *A mene isključivo na Rudolfa Valentina ili onog austrijskog prestolonasljednika što je sa Marijom Večerom izvršio samoubistvo!*), skratio sam ga u *Rudi*. Ali ja sam rođen u Petrovcu na Mlavi i to sasvim slučajno, jer su se moji roditelji zbog očevo posla stalno seljicali. Ne, nije bio ni financ ni žandar, što ljudi uvijek pomisle - već monter mlinova. Inače sam odrastao u Šapcu, tamo sam išao u gimnaziju, živjeli smo u *Rumi*, *Sremskim Karlovcima*, u *Varaždinu*. Za mene su seljakanja jednostavna stvar. Eto, to sam ja - *Reihane*, nisam li nešto izostavio? Kako Vi postaste glumac?

- U *Varaždinu*, u tamošnjem pozorištu. Zna te kako je, počeo sam kao amater, recitovao, glumio u dramskoj sekciji, pa su me drugovi

iz škole ubijedili da imam dara i da se tome posvetim. Počeo sam iz znatiželje da provjerim ovu tvrdnju i - ostao u teatru. Neko vrijeme bio sam u pulskom pozorištu, a prije 25 godina došao sam u Sarajevo i tu pustio korigijene. Najprije sam bio u *Malom pozorištu*, to je danas *Kamerni teatar*, pa onda došao u Narodno, a zajedno sa *Reihanom*, *Kaćom*, *Acom* i *Draganom* otišao u *Teatar u pokretu*, pa se opet vratio u Narodno.

Čuli smo od *Reihana* zašto se nije vratio u institucionalno pozorište, da čujemo zašto ste se Vi vratili?

- O tome su više odlučili drugi. Nastojali su da nas vrte u pozorište, jer nije bilo dovoljno glumaca, pa se u jednom trenutku čak postavilo pitanje opstanka teatra.

Kako izgleda Vaša karijera mjerena ulogama?

- Dok sam maloprije slušao *Reihana* koji sa lakoćom nabraja šta je radio, srećom što smo mnogo toga radili i zajedno, zavidio sam mu, jer ja zaboravljam. Kao što se ono kaže u kafi ili kartama - to sam bacio za leđa, pa više nije važno. Najplodniji period i za mene najvažniji je onaj u *Kamernom teatru*, kad sam radio sa pokojnim *Jurislavom Korenićem*, pošto je sa mene skinuo onu glumačku provin-

cijsku dolamu. Bio sam *Jago* u *Otelu*, *Higgins* u *Pigmalionu*, *Pičem* u *Prosjakskoj operi*, *Žurden* u *Građaninu plemiću*, *Bondov* *Lir*, *Jerotije* u *Narodnom poslaniku*, kako se ono zvaše uloga u *Mjesečini za nesrećne*, eto, zaboravio sam. U *Pozorištu u pokretu* igrali smo dvije predstave *Šest lica traže pisca* ponovo *Dragoljuba*

Jeknića, e tu je *Reihan* bio sjajan kao *Glumac*, a i ja, bogami dobar kao *Mate*, i predstavu *Kumova slama* *Miroslava Jančića*.

A na TV, šta ono biše...

- A, da, *Eten-tinus*, koja je u svoje vrijeme malo šokirala javnost nekom svojom izvornošću i folklorom, radio sam *Laku noć, djece*, tv-dramu *Bog Kurt* koju ću pamtit i jer je bila prvo snimanje elektronskom kamerom, pa sam se namučio kao sam đavo. Igrao sam u *Stijeni Derviša Sušića*, *Blago u duvaru*, zajedno sa *Reihanom* igrao u *Karađozu*, *Husinskoj buni*, u *Kožama*. Je li dosta?

- Tako reko *Kosta* - dodaje *Reihan* u stihu i vratio nas u *Đul baštu* u kojoj su glavne mirodi je njih dvojica.

- Jeste, ali te je mirođije izmislio i posijao naš humorista *Nikola Škrba*, moramo ga pomenuti. Kao što su nekad u beogradskoj *Veseloj večeri* postojali tandemi *Ranko* i *Branko*, *Krcun* i *Moca*, *Cica* i *Mica*, tako je *Škrba* izmi-

slio i osmislio *Momu* i *Uzeira*, koje smo nas dvojica počeli da igramo na radiju u *Veseloj večeri*, potom u emisiji *Cik-cak* koja i danas traje, igramo ih često na estradi, a eto, dovedoše nas i u *Đul baštu*.

BOLJE NE ZASLUŽUJEMO

Ko su zapravo oni?

- Tu se *Reihan* i ja razilazimo u mišljenju - kaže *Alvađ*. - Po meni je to naiva, humor je osoben, narodski, blagi, kao da nije s ove planete, zato ga i prihvataju sve generacije slušalaca i gledalaca. *Momo* i *Uzeir* su prigradski ljudi van vremena koji se opiru svemu i tjeraju nešto svoje.

- Po meni - kazuje svoje *Demirdžić* - *Škrba* kroz *Momu* i *Uzeira* govori vrlo konkretno i direktno o našoj svakodnevnici, o našim ljudima i naravima, oni su svojevrsni hroničari i kritičari, opservatori, ima tu satire, pored humora. Nije to tako naivno. I baš zbog toga *Momo* i *Uzeir* nekima i ne šmekaju, u onome što kažu ima dosta istine i oštrice.

Često govorimo o deficitarnosti humora na TV, a skloni smo kritici kad nam ga televizija servira. Šta vi mislite o tome?

- Neki naši kritičari nepotrebno estetiziraju, često humor krste *veselovečerskim*, da bi ga omalovažili, govore o trećerazrednosti humora, o prizemnosti, ne shvatajući da je taj humor baš takav kakav je - naš, autentičan. Humor ulice i života je oduvek bio najbolji. Konačno, kakav smo narod, takav nam je i humor, bolji ne zaslužujemo. Neka se ljudi, oni odgovorni, malo i nad tim zamisle. Tješ nas jedino da su u svoje doba i na jednog *Nušića* bacali drvle i kamenje, proglašavajući ga piscem za treću galeriju, a danas ga smatramo klasikom naše komedije i humora uopšte - dopunjuju jedan drugog *Demirdžić* i *Alvađ*. *Momo* i *Uzeir* uvijek govore u stihu.

- I u tome je čar tih likova. Ali naša leksika je specifična, pa se na prvi pogled stih ne osje ti i to je dosta teško. Ne smiju se kvariti ri-

RUDI O REIHANU

- Trajni raspuštenac sa dva braka za sobom i jednom divnom kćerkom. Razmažen, voli slatkiše, pa mu moja supruga uvijek nešto slatko napravi. Mislim da je dosta bučan, ali naivan, što mi čini posebno veselo. No, kad treba nešto nakititi, tu je prvi. Samo nam je jedno zajedničko - dioptrijska plus 2,5 - najava starosti.

tam i dinamika, nema improvizacije - kažu. I veliko je glumačko umijeće govoriti stih u dijalogu - dodajemo. To ne mogu svi.

Da su *Rudi Alvađ* i *Reihan Demirdžić* dobri glumci poznato je. Ali oni su privatno i dobri prijatelji, nerazdvojni već 25 godina, kada su se upoznali u Sarajevu, u pozorištu. Kažu da rade na istoj glumačkoj talasnoj dužini, dobro se razumiju, nikad nisu u sporu.

To je sjajno, jer pozorišni i glumački život je takav da ne možete imati mnogo prijatelja. A one rijetke i prave njegujete i pazite.

Čak i kad su tako različiti od vas, a njih dvojica su po mentalitetu i karakteru dijametralno suprotni. ●

Četvrti roman Emira Imamovića

PIRKE VRŠI DUŽNOST

Vršenje dužnosti je krimić, noir, preciznije, pomalo neobičan zbog načina pripovijedanja i zato što je glavni negativac sustav, dok glavni junak samo to, dakle, glavni junak, ne želi biti.

Ovom rečenicom čitateljima u Hrvatskoj svoju novu knjigu predstavlja bh. novinar i stalni saradnik magazina Start BiH sa šibenskom adresom Emir Imamović Pirke.

- U osnovi, priča je sljedeća: Ivor Bošnjak, provincijski policijski službenik, biva imenovan za v. d. načelnika Policijske uprave samo zato što politika ne može naći nikoga tko joj odgovara, a njega je, kada se napokon nađe rješenje, lako smijeniti. I on sve to zna i sa tim nema problema. No, već prvog dana u uredu nalazi leš bivšega, dugogodišnjeg šefa, naprasno uklonjena sa funkcije... - kaže Imamović.

Ni od ovog, svog četvrtog romana, Imamović, kako kaže, očekivanja, kao i inače, nema.

- Meni je bilo važno da vidim mogu li uopće napisati noir i voditi priču na način koji sam odabrao, sa tri kuta pripovijedanja, pa sada puštam knjigu u život na koji ja i nemam neki utjecaj. Također, kao i uvijek, zahvalan sam svakome tko će je pročitati, ma što poslije mislio o tekstu. Očekivati nešto preko toga bilo bi nepristojno - kaže Imamović. Knjiga je, za sada, izdata samo za hrvatsko tržište i može se naći na kioscima, u knjižarama Algoritam Profil Mozaik i na www.mondo.hr po cijeni od 39,90 kuna. (s. v.)

Berin Tuzlić, izvoznik

STRAŠILA U ŠKOTSKOJ

Strip *Strašila*, autora Berina Tuzlića, u septembru će se naći na policama strip izdavača Komicbrew iz Škotske.

- To je strip i nagrađivani kratki animirani film za koji upravo pripremam izložbu, ali i prikazivanje kratkog filma na toj izložbi. U pravo vrijeme, poslije bosanskog izdanja, radujem se i ovom digitalnom i print izdanju.

Distributer digitalnog izdanja će biti Comixology - kaže Tuzlić. Na stripu su surađivali i Naida Lindov i Adnan Mahinić, muziku za kratki animirani film uradio je Kenan Glavinić, a priča je inspirisana današnjim globalnim medijima i njihovom prognitelskom strategijom novinarstva.

(s. a.)

15. Mediteran film festival

U ŠIROKOM I VINKOVCI

Na 15. Mediteran film festivalu u off programu bit će prikazana filmska ostvarenja sa DORF-a, jedinstvenog regionalnog festivala glazbenog dokumentarnog filma koji se održava u Vinkovcima.

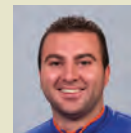
„Tako će se prikazati film koji je dobio glavnu nagradu na DORFU-u

2014. godine *Pravi čovjek za kapitalizam*, te filmovi *Punčke*, *Bio jednom jedan čvor* i *Di smo mi to*, priopćeno je iz MFF-a.

Inače, 15. Mediteran film festival traje od 27. do 30. kolovoza u kinu Borak u Širokom Brijegu.

(s. s.)

PREPORUKE

Kemal Mešić, atletičar BIĆE, BIĆE

FILM: *Gladijator*. To mi

je jedan od najzanimljivijih filmova. Stvarno je remek-djelo i koliko god puta ga pogledali nikad vam ne dosadi.

CD: Jedan od najdražih pjevača mi je Dino Merlin, a pogotovo ove godine imamo se čemu veseliti jer je Dino upravo nedavno izbacio svoj novi CD i imati njegov CD je pod moranjem. Sviđa mi se njegova muzika jer je puna ljubavi i istine, tako da njegove pjesme lahko pogađaju.

KNJIGA: Najdraže knjige koje sam pročitao su *Game of Thrones* (*Igra prijestola*). Jako interesantne knjige, ima ih nekoliko i sve su fantastične, zanimljive, pune iznenađenja, što najviše volim. Nikada ne znaš šta će se sljedeće dogoditi, tako da jednostavno ne možete da prestanete da ih čitate dok ih sve ne pročitate.

PREDSTAVA: Najdraže su mi naše domaće predstave jer mislim da su one pune humora i nikad se više ne nasmijem nego kada njih gledam. Omiljena mi je *Biće, biće*.

WEB: Uglavnom posjećujem sportske web-stranice. Volim sve sportove i pratim sve živo, počevši od nogometa pa do NBA, a isključivo pratim sportove gdje ima bh. predstavnika.

Umrla pjesnikinja Simin Behbahani

OTIŠLA LAVICA IRANA

Iranska pjesnikinja Simin Behbahani,

čiji su lirski stihovi izražavali nade i razočarenja njenog naroda revolucijom iz 1979, umrla je u Teheranu u 87. godini.

Rođena u Teheranu 1927. godine, Behbahanijeva je bila poznata i kao istaknuti borac za ženska prava i slobodu govora, bila je nominovana za Nobelovu nagradu za književnost, a nezvaničnu titulu *Lavica Irana* dobila je za hvaljujući hrabrosti sa kojom se suprotstavljala zvaničnoj cenzuri.

- Voljela je Iran i mada je imala mnogo prilika da ode da živi u inostranstvu ona je ostala ovdje. Bila je vezana za svoju zemlju i njen najveći strah bio je da će umrijeti u inostranstvu - rekao je njen prijatelj i izdavač Ali Dehbaši.

Sarajevo Chamber Music Festival

PREDAVANJA UVODE U BETHOVENA

Muzička akademija u Sarajevu i Manhattan String Quartet i ove godine organizovali su Sarajevo Chamber Music Festival koji je počeo noć prije pojavljivanja ovog broja magazina Start BiH i traje do 2. septembra.

U fokusu ovogodišnjeg festivala je Ludwig van Beethoven, a SCM Institut u Sarajevu dovodi 50 mladih muzičara iz cijele BiH i regiona. Praizvedba djela jednog od njih, bh. kompozitora Ališera Sijarića, pokrenulo je zvuke vrhunskih, kako kažu organizatori, ostvarenja umjetničke muzike uz programe vodeće regionalne smotre kamerne muzike. Novina ove godine su i kratka predavanja svake koncertne večeri od petka 29. avgusta do utorka 2. septembra, kojima će ugledni predavači u 19 sati nuditi svoje-vrsni uvod u slušanje djela, čija će izvedba otpočeti u 19.30.

(s. s.)

SULEJMAN KUPUSOVIĆ, 1951. - 2014.

Mogao je napraviti još mnogo toga...

Svaki čovjek je svijet i gubitkom svakog pojedinca gubi se svijet koji je taj čovjek živio, pa tako i svijet Sulejmana Kupusovića, kazala Aida Begić

Bosanskohercegovačka kulturna javnot zapamtiće august 2014. godine i po odlasku poznatog reditelja Sulejmana Kupusovića koji je nakon teške bolesti umro u 63. godini u Sarajevu. Kupusović je rođen 7. aprila 1951. u Kladnju. Diplomirao je pozorišnu, filmsku, televizijsku i radio režiju na Akademiji pozorišne i filmske umjetnosti u Zagrebu 1974. godine, a filozofiju i komparativnu književnost na zagrebačkom Sveučilištu.

REŽIRAO JE U POZORIŠTIMA širom bivše Jugoslavije, a ostaće zapamćen i po režiji prve bošnjačke opere, *Hasanaginica*, koja je premijerno izvedena u Sarajevu 18. marta 2000. Autor je i pozorišnog hita *Ženski turbofolk bend* kojeg izvodi ansambl Kamernog teatra 55.

Iz njegove matične kuće, Narodnog pozorišta Sarajevo, saopšteno je da su i oni i sva bosanskohercegovačka pozorišta, kao i teatar u cjelini, izgubili zaljubljenika u pozorišnu umjetnost, velikog profesionalca i jednog od posljednjih pozorišnih reditelja te generacije u BiH.

- Predstave koje je Kupusović režirao gostovale su u Meksiku, Gvatemali, Francuskoj, Njemačkoj, Španiji, Turskoj, Mađarskoj, Rumuniji, Bugarskoj, Švedskoj, Italiji, Austriji... Realizirao je desetak TV drama, nekoliko serija poput *Taleta*, *Teversenovih bajki*, *Žena sa broja 13...*, te veliki broj dokumentarnih i muzičkih programa. Specijalizirao je teatarsku režiju u Varšavi i Krakovu, 1986. Dobitnik je mnogobrojnih nagrada na na-

cionalnim i međunarodnim teatarskim i televizijskim festivalima - podsjetili su iz Kuće na Obali.

Iz njegovih rediteljskih postavki, u Narodnom pozorištu Sarajevo izdvojili su *Kralja Leara*, *Propercije*, *Bjesnilo*, *Braču Karamazove*, *Velikog vezira*, potom predstave *Hrvatski faust*, *Jugoslovenska antiteza*, *Duplo dno*, *Gamlet*, *Roman o Londonu*, ponovo *Hasanaginicu*, pa *Prosjaku operu*, *Majku*, *Kidaj od svoje žene*, *Derviš i smrt*, *Hanku*, *Tvrđavu*, *Legendu o Ali-paši*, *Baladu o Omeru i Merimi*, *Hamleta u selu Mrđuša*, *Donja ili Hamlet zna što narod ne zna*, *Balkanskog špijuna u Sarajevu*, operni projekt *Nabucco u Sarajevu*, *La Boheme*...

- *Tajna ljudske egzistencije ne nalazi se samo u tome da se ostane živ, već i u tome da se pronađe ono za šta će se živjeti*, pisao je Dostojevski u *Braći Karamazovima*, a

ve kolege iz Narodnog pozorišta Sarajevo.

SARAJEVSKI GLUMAC Emir Hadžihafizbegović rekao je da je imao veliku čast da radi sa Kupusovićem, posebno izdvojivši predstavu *U Zvorniku ja sam ostavio svoje srce* po tekstu Abdulaha Sidrana.

- Ono što ga je do kraja krasilo je to što je bio borac, jer je do jučer pisao i kolumne u jednom dnevnom listu - podsjetio je Hadžihafizbegović.

Kupusović je, kaže, imao poseban dar da vodi glumce na način koji je bio poseban, odnosno da izvuče ono najbolje iz njih.

- Tužan sam, ali lik, djelo i njegov cjelokupan životni umjetnički opus je ogroman i nadam se da će se njegovo ime spominjati s velikim poštovanjem u godinama koje dolaze - rekao je Hadžihafizbegović.

Kupusovićeva kolegica, rediteljica Aida Begić, koja je priznala da je u šoku jer nije ni znala da je bolestan, sjeća ga se još iz studentskih dana kada je on bio direktor pozorišta u Tuzli.

- Razmišljala sam da u njegovom pozorištu radim svoju diplomsku predstavu i sjećam se da smo lijepo razgovarali. Od toga nikada ništa nije bilo zbog raznih okolnosti. Svaki čovjek je svijet i gubitkom svakog pojedinca gubi se svijet koji je taj čovjek živio, pa tako i svijet Sulejmana Kupusovića - kazala je Begićeva.

Operni prvak i aktuelni ministar kulture sarajevskog kantona Ivica Šarić je za kolegu iz Narodnog pozorišta rekao da je bio *istinski pozorišni čovjek koji je na svojstven način, nekad i pretemperamentno, ali uvijek u korist pozorišta, tu osobinu izražavao*.

- Za 40 godina od kako sam ušao u Narodno pozorište Sarajevo ispratio sam mnoge velike umjetnike. Svaki put pomislim na to da su ti ljudi još mogli puno toga učiniti, a posebno u ovo vrijeme kada dolaze mlađe generacije i kada je prekinuta jedna nit načina življenja pozorišta. Činjenica da mnoge generacije pamte Kupusovićev rad, govori o tome koliki je doprinos dao kulturnoj sceni, zbog čega će svi i osjetiti veliki gubitak njegovim odlaskom, jer je mogao još mnogo toga napraviti - kaže Šarić. ●

Kupusovićeva strast prema teatru i njegova posvećenost umjetnosti činili su da tu tajnu podijeli sa svima nama - zapisali su na vijest o Kupusovljevoj smrti njego-

OPSTAĆE ČUDESNA MAGIJA

Sulejma Kupusović je svojim stvaralaštvom i kreativnošću, smatra direktor Festivala Sarajevo - Sarajevska zima Ibrahim Spahić, darivao teatru čudesne prizore umjetnosti života. - Kupusovićeve predstave obilježile su savremenu bh. teatarsku povijest. Na svim scenama kristalizirao je teatarski jezik na najbolji način sa glumcima i pozorišnim stvaraocima, kroz susrete sa publikom koja je njegovoj umjetnosti davala smisao i snagu i bila sa Sulejmanom magijski povezana. Narodno pozorište Sarajevo i teatri BiH će imati predstave Sulejmana Kupusovića na svom repertoaru jer će ta čudesna magija opstati. Stari i novi glumci će igrati, a dolazit će stara i nova publika u teatre da gleda Sulejmanove predstave sa željom i strašću da opstanu i postanu makar i na trenutak dio te jedinstvene pozornice života i smrti, ljubavi i mržnje, tragedije i komedije, svakodnevnice, dramskog, opernog baletnog i svakog pozorišnog čina nad kojim se spušta zastor - kazao je Spahić.

nastavak sa strane 15 >

Predsjedništvo BiH svojim (ne)djelovanjem najodgovornije za sve ono što se dešava u nabrojanim segmentima našeg društva. Šta me

čini drugačijim? Pa upravo činjenica da ću se sa timom eksperata aktivno uključiti u rješavanje svih ovih otvorenih pitanja, te da ću podsticati svaku građanku i građanina BiH da to isto uradi u skladu sa svojom pozicijom, znanjem i mogućnostima. Na tom putu očekujem podršku svih ljudi u ovoj zemlji, Bošnjaka, Srba, Hrvata, Bosanaca, Hercegovaca, Roma, Jevreja... Svih dobrih i pravdoljubivih ljudi.

Možete li, na osnovu Vašeg novinarskog iskustva, procijeniti zašto je do sada najveća priča i najžešća frka upravo oko izbora za Predsjedništvo, jako malo se analizira ko se kandidovao za parlamente, a niko i ne govori o budućoj izvršnoj vlasti koja direktno upravlja i novcem i stvarnošću?

- Izborna trka za Predsjedništvo BiH je direktan duel osoba, kandidata, a mnogo manje međustranačka borba. Član Predsjedništva je osoba koja u krajnjem cilju najtransparentnije od svih pozicija u vlasti treba da predstavlja sve građane BiH, bez obzira na entitetsku ili stranačku pripadnost tih ljudi. U krajnjem slučaju, član Predsjedništva je osoba ko-

ja mora preuzeti odgovornost za sve ono što se dešava u BiH. To je jedna od rijetkih prilika gdje svako ima mogućnost da glasa za konkretnu osobu. Stoga je i očekivano da su kandidati za člana Predsjedništva pod stalnom lupom javnosti i medija. Tako i treba da ostane, jer ti ljudi ne smiju imati figu u džepu!

Je li to možda i posljedica seljenja odlučivanja iz institucija sistema u uske krugove stranačkih šefova označenih kao četvorke, petorke, šestorke, sedmorke?

- Biti ću kratak i jasan - svi razgovori i dogovori o budućnosti naše domovine moraju se preseliti u zvanične državne institucije. Nikakve petorke, desetorke i slične stranačke konstelacije ne smiju biti iznad državnih institucija! Izmještanje pregovora izvan bh. institucija se do sada pokazalo kao pogubna opcija. Pa postoji li ijedan dogovor važan za ovu zemlju koji je postignut u ambasadama po Sarajevu, OHR-ovima i na sličnim lokacijama? Sa druge strane, svi oni koji zauzimaju pozicije u našim državnim institucijama, a koji uporno bježe od toga da taj posao obavljaju na najbolji mogući način, treba da snose odgovornost i to ne samo u smislu: *ja ne znam pa podnosim ostavku i odoh na neku drugu funkciju*, nego odgovornost tipa: *ni si se pokazao dobar na svojoj funkciji i zato ubuduće nećeš imati priliku da te imenuju na drugu*. ●

alternativa

**LJEPOTA
I KVALITET
KOJI SU
NEPROLAZNI**

Proizvodni program:

• Termoizolacioni paneli

• Građevinska limarija

• Profilisani limovi

• Komunalna oprema

www.alternativa.ba

Sarajevo, tel: 033 475-850

Banja Luka, tel: 051 386-260

MUSTAFA GOLUBIĆ, SRPSKI NACIONALISTA, JUGOSLOVENSKI KOMUNISTA, GENERAL STALJINOVE OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE (IV)

Nisu znali ili su lagali?

Magazin Start BiH u ovom broju završava fantastičnu priču o bosanskohercegovačkom revolucionaru međunarodnog kalibra koji je dugo bio prešutkivan u jugoslovenskoj istoriji, a onda je, nakratko, dobio bistu u rodnom Stocu

Koliko je Mustafa Golubić zaista značio komunističkom pokretu bivše Jugoslavije i nekadašnje Evrope vjerovatno nikad neće biti tačno ustanovljeno zbog brojnih razloga, ali je dan ipak preovlađuje.

Naprostu, socijalizam je i kao ideologija za koju se ovaj Stočanin borio, nakon što je prevladao mladalački zanos *Mladom Bosnom*, *Crnom rukom* i njenim vođom **Dragutinom Dimitrijevićem Apisom**, i kao sistem za kojeg je ubijao, izgubio rat sa Zapadom i danas *Mujka* malo koga zanima toliko da bi analizirao njegov značaj. Neke stvari ipak treba zapisati. Među njima su one na koje u svom tekstu *Zaboravljeni Bošnjaci - Mustafa Golubić 2010.* podsjeća **Nadan Filipović**.

AMERIČKI ARHIVI

On, tako, citira **Seada Trhulja** koji u uvodu svoje knjige *Mustafa Golubić čovjek konspiracije* (izdanje *IRO Partizanska knjiga Ljubljana*, *OOOR* izdavačko-publicistička delatnost Beograd, 1986.) piše: „Teško je u historiji revolucionarnih zbivanja u Jugoslaviji u 20. vijeku naći još jednu ličnost koja je igrala tako značajnu ulogu i ostavila tako duboke tragove, a da se o njoj tako malo pisalo, govorilo i polemisalo, da se o njoj tako malo zna, kao što je to slučaj sa *Mustafom Golubićem*.”

ćem. U isto vrijeme, teško je naći ličnost koja je imala tako zanimljiv i buran život, koja je toliko kontroverzna, maštovita, hrabra, nepredvidljiva...”

Dijelove mozaika i dio sličica tog zanimljivog i burnog života čitaoci magazina Start BiH imali su prilike pročitati u tri prethodna nastavka ovog feljtona. No, tu nema konstatacije beogradskog novinara i publiciste **Milomira Marića**, iz njegovog nedavno ponovo izdatog djela *Deca komunizma*, da je čak i **Miroslav Krleža** bio neobično vezan za *Mustafu Golubića*, ali da tu svoju vezanost pisac nikada nije do kraja objasnio.

- Prvo, Mustafa Golubić je bio izuzetno zanimljiva figura, ličnost preko koje sam mogao da napravim neku vrstu preseka celog XX veka. Iako musliman iz Stoca, Golubić je, kao dobrovoljac četničkog odreda **Vojislava Tankosića**, učestvovao u Balkanskim ratovima; kao *mladobosanac*, jedan je od organizatora Sarajevskog atentata 1914; na Solunskom procesu 1917. svedočio je u korist **Dragutina Dimitrijevića Apisa**, nakon čega je došao u sukob sa kraljem **Aleksandrom**. Legenda kaže da je jednom prišao kralju dok je ovaj šetao *Terazijama*. Ubiću te kao psa!, rekao mu je, optužujući ga za *Apisovu smrt*. Istražujući biografiju *Mustafe Golubića*, poku-

KAD JE ROĐEN

Ne zna se koliko puta i koliko dugo je Mustafa Golubić boravio u Moskvi. Gotovo je sigurno da je tamo imao ženu **Eduardu Isakovnu Eulešen**, koja nije likvidirana u Staljinovim čistkama.

U većem tekstu *Život posvećen revoluciji*, objavljenom u *Oslobođenju* 18. juna 1976, **M. Zorabdić** donosi kratku Golubićevu biografiju.

* 1889. rođen u Stocu. (U *Enciklopediji Jugoslavije* navedeno je da je rođen 1891, ali neka novija istraživanja utvrdila su da je rođen 1889). U svom đaćkom periodu pripadao je nacional-revolucionarnoj omladini BiH. Sarađivao je sa **Bogdanom Žerajićem**, **Vladimrom Gaćinovićem** i drugim istaknutim pripadnicima *Mlade Bosne*.

* 1908. Nakon aneksije BiH emigrirao u Srbiju.

* 1912. Kao dobrovoljac učestvuje u balkanskim ratovima.

* 1914. Dobrovoljac u srpskoj vojsci. Učestvovao je u povlačenju preko Albanije i boravio na Krfu.

* 1916. Predlagao da izvrši atentat na njemačkog cara **Vilhelma**.

* 1917. U toku *Solunskog procesa* odbio da lažno svjedoči protiv pukovnika **Apis**a, iako je bio izložen pritiscima, maltretiranju i in-

ternaciji.

* 1918. Nakon završetka Prvog svjetskog rata bio pod nadzorom policije i interniran u Rakovicu i u Stolac.

* 1920. Emigrirao u Beč i postao član Komunističke partije Jugoslavije. Shvata da je KPJ jedina prava revolucionarna snaga koja može izboriti nacionalno i socijalno oslobođenje.

* 1925. Učestvovao u pokretanju lista *Srp i čekić*. Ilegalno u Beču napisao i izdao knjigu *Lenjin o vojnim pitanjima*.

* 1926. Delegat na II kongresu KPJ.

* 1927. Odlazi u SSSR. Radio u Kominterni, mnogo putovao, obavljajući različite zadatke obišao cijelu Evropu, SAD, bio u Južnoj Americi i Aziji.

* 1940. Vraća se u zemlju.

* 1941. U junu ga hapsi Specijalna policija u Beogradu i predaje Gestapou. Ni pod najvećim mukama (obje noge su mu bile slomljene) nije ništa rekao.

KOČA GA NIJE VOLIO

Među jugoslovenske komunističke velikane koji nisu nimalo voljeli Mustafu Golubića spada i Koča Popović.

- Ne mogu misliti ništa dobro o čovjeku koji je Trockom smrskao lobanju i bio hladnokrvni ubica Staljinovih ideoloških protivnika - odgovorio je Popović sarajevskom novinaru Gokju Beriću u svom dubrovačkom stanu na pitanje šta misli o stolačkom revolucionaru.

šavao sam da otkrijem kako je i zašto taj čovek, pripadnik organizacije Crna ruka, ubrzo nakon Solunskog procesa pobjegao iz zemlje, u koju se vratio početkom četrdesetih i to kao - komunist. Zahvaljujući američkoj stipendiji, u arhivima Stanford Universityja kasnije sam pronašao papire Obrane, tajne policije carske Rusije, posle čega su mi mnoge stvari postale jasnije - pričao je Marić u jednom kasnijem intervjuu sarajevskim Danima.

A postalo mu je jasno, kaže, da su poslije Oktobarske revolucije, tajni policajci, čekisti, preuzevši vlast, preuzeli i staru mrežu Obrane, njene saradnike, među kojima su bili i Crna ruka i crnorukaši, i nastavili dalje.

- Sa tim što je služba, umesto slavenofilskog, sada imala predznak komunističke revolucije - priča Marić.

Po ovom izvoru, komunist Golubić je poslije sloma Jugoslavije u aprilskom ratu 1941. ustanak spremio sa - crnorukašima. To, kaže Marić, nije bio neki problem, Golubić je problem postao nakon susreta sa Rodoljubom Čolakovićem, koji je već spominjan u ovom feljtonu.

Nesporo je da je detalje tog susreta Čolaković prenio Josipu Brozu Titu i nesporo je da je Golubić pao u ruke Gestapoa nedugo potom. Marić navodi da je general Staljinove tajne policije ključnu grešku napravio kad je Čolakoviću navodno rekao da *Valter, to jest Tito, neće dugo, jer će ga on smeniti.*

- Činjenice upućuju na to da su Golubića komunisti na kraju prijavili Gestapou. Iako Milovan Đilas tvrdi da su ga samo fotografisali. A znaš li ko je fotografisao Mustafu Golubića? Otac Mirjane Marković, Moma Marković. I to u parku ispred Savezne skupštine. Kada je Tito video sliku - poslali su mu je u Zagreb - poručio je da zna ko je taj čovek i da ga ne diraju. Ali, bilo je kasno: Golubić je već bio prijavljen Gestapou, streljan i sahranjen u Pionirskom parku - priča Marić i podsjeća da je kasnije, 1948, jedna od zamjerki u Rezoluciji Informbiroa kojom je otvoren sukob Tita i Staljina, bila da KPJ nije dovoljno čuvala funkcionere Kominterne, što se odnosilo na Mustafu Golubića.

Za Marića je, sve u svemu, Mustafa Golubić ličnost koja spaja različite epohe, ra-

zličite ideje, različite ideologije, kao i različite nacionalne i revolucionarne zanose. O Golubićevom hapšenju postoje, podsjetimo na protekli nastavak feljtona Starta BiH, i dalje dvije preovlađujuće verzije. Jedna da je slučajno uhapšen, tokom racije u kući njegovog tadašnjeg stanodavca u Beogradu osumnjičenog za falsifikovanje dokumenata, a druga ova da ga je izdao vrh Komunističke partije Jugoslavije.

TITO ILI MILETIĆ

Činjenica je da su ga Nijemci 26. juna 1941. strijeljali a da nisu znali ko je on.

- Budale, ne znaju koga su imali živog u rukama - navodno je rekao kad je sve bilo gotovo Dragutin Dragi Jovanović,

predratni kraljev policajac, u ratu poznat kao šef srpskog Gestapoa, koji je sa Golubićem širom Evrope ratovao još od navodnog neuspjelog pokušaja atentata na kralja Aleksandra početkom tridesetih prošlog vijeka.

Zbunjuje, međutim, detalj iz knjige Slavka Odića i Slavka Komarice *Partizanska obavještajna služba 1941-1942, Šta se stvarno događalo*, po kojem ni u augustu te godine vrh KPJ nije znao da Golubića više nema.

Da je Tito znao da se Mustafa Golubić nalazi u Beogradu, te da su, možda, nakon Titova dolaska u Beograd, maja 1941, bili i u međusobnoj vezi, indirektno govori i posljednji pasus pisma koje je Marko (Aleksandar Ranković) dostavio Titu

16. avgusta te godine preko odgovarajućih veza u njegovo sklonište na Dedinju: Mustafa nije streljan već samo neki njegovi saradnici. Skoro svaki dan ga saslušavaju. Možda ga čuvaju za zamenu. Očigledno je Tito usmeno pitao Marka - na sastanku Politbiroa CK KPJ održanom 10. avgusta, kome su, osim njih dvojice, prisustvovali Ivan Milutinović i Blagoje Nešković - ili se pismeno interesovao za sudbinu uhapšenog Golubića, a on mu na to njegovo pitanje pismeno odgovorio, navode Odić i Komarica.

Titov interes za Golubića, smatra se, nije bio posljedica samo straha za Staljinovog generala. On, po nekim izvorima, seže u nešto ranije godine i vrijeme frakcijskih borbi za vrh KPJ, vođenih u Moskvi i Beogradu, u period kad su u utrci za generalnog sekretara ostali samo Tito i Petko Miletić.

U jednom feljtonu *Hrvatskog slova* iz 2008, naslovljenom sa *Krvavi tragovi Broza F. Josipa*, Josip Hečimović Nikšić piše da su taj duel odlučili njihovi moskov-

ski asistenti.

"A Tito je, sportskim riječnikom rečeno, imao mnogo dužu klupu od Miletićeve. Odvažni Crnogorac, koji se Srbinom smatrao, imao je prednost u političkom aparatu Kominterne, a njegov ljuti rival neuporedivo je bolje kotirao u tajnim službama Staljinovog režima. A kad je sukob izveden na taj teren Miletićeve šanse postale su stvar teorije. Na Miletićevoj strani bila su dvojica-trojica kadrovika Kominterne, a Titova lista bila je dugačka kao gladna godina. Na njoj su bili njegovi bliski suradnici, sovjetski obavještajci Josip Kopinič, Božidar Maslarić i Mita Despotović, te predsjednik Kontrolne komisije Kominterne, Nijemac Vilhelm Florin, pa izaslanik jedne sovjetske tajne službe

CRVENI OKTOBAR

Mustafu Golubića drugovi su zvali *Mujka*, *Muja*, *Mujaga*, *Džadžinka*, a među dvjestotinjak pseudonima koje je koristio bili su i Nikola Nenadović, Luka Đerić, Ismet, Luka Samardžić, Gojko Tomindžić, Ivan Ivanović, Popović, Dorđević.

Miodrag Janković piše da se pouzdano ne zna kada je je počeo raditi za sovjetsku obavještajnu službu, odnosno *Crveni orkestar*. Zna se, međutim, da je ta služba bila organizovana po sistemu trojki ili četvorki tako da u slučaju provala većina bude zaštićena.

Crveni orkestar je bio djelo general-lajtnanta Pavla Ivanovića Berzina, učesnika Oktobarske revolucije, u kojoj je komandovao Estonskim bataljonom brinući se o ličnom obezbjeđenju Vladimira Iljiča Lenjina. Berzina, bivšeg agenta carske *Ohrane*, u sovjetsku vojnu obavještajnu službu GPU regrutovao je lično njen čuveni šef Feliks Đeržinski (Dzierżyński).

Berzin je obučavao Golubića, Leopolda Trepera, Josipa Kopinića, Blagoja Parovića, Dragišu Vasića...

Jugoslovenski revolucionar Pavle Pavlović Crni se sjeća da je Golubić bio član sekcije IV uprave GPU za likvidacije političkih ličnosti po Evropi.

Po nekim izvorima, *Crveni kamerni orkestar* je zvanično bio dio tehničkog aparata Kominterne, a temelje u Beogradu postavio mu je baš Golubić.

On je, navodi se, osim toga bio koordinator ruskih tajnih službi na tlu Jugoslavije, član centrale Komunističke partije SSSR-a zadužen u Beču za Odjeljenje Jugoslavija, a zatim rukovodilac Balkanske komunističke federacije.

U Beogradu su pod njegovom komandom, navodno, bili telegrafistkinja sa šifrom *Bauer* Ljubica Đurđević Popović, njene saradnice Davorjanka Paunović i Vera Miletić, te Popović, Dida Demajo, Stevan Hristić, Dragutin Guta Kostić, dr Miša Subotić, Pavle Bastajić, Čeda Popović, Nezir Hadžinazović, Čile Kovačević, Čeda Kruševac, Radivoje Bata Uvalić, Mato Vidaković, Bora Prodanović...

u Kominterni čije je kodirano ime bilo Andrejev, i na kraju rezident NKVD-a u Kominterni Bugarin Ivan Karaivanov", piše Hečimović Nikšić.

Po ovom izvoru, najkrupnija sovjetska obavještajna figura iz Jugoslavije Hercegovac Mustafa Golubić nije ni za živu glavu htio sa Titom tikve da sadi, ali od njega ni Miletić nije imao mnogo koristi.

- Sva je prilika da Golubić tada, u jesen 1939. godine, kada je Hitlerovim i Staljinovim upadom u Poljsku već počeo II svjetski rat, nije ni bio u Moskvi - navodi Hečimović Nikšić.

Dvije godine kasnije, u aprilu 1941, po drugim izvorima, upravo je ta nezainteresovanost za frakcijske borbe bila povod Staljinu da Golubića, sa punim povjerenjem, pošalje u Beograd da konsolidira Komunističku partiju Jugoslavije. Ibrahim Mulaomerović, u svom tekstu *Mustafa Golubić, naš James Bond*, prije dvije godine podsjeća na famozni susret Rodoljuba Čolakovića i Mustafe Golubića u Sarajevu i Marićevom podatku o uklanjanju Tita sa revolucionarne scene dodaje i tvrdnje da je Staljin u to vrijeme razmišljao da vodstvo ustanka prepusti Draži Mihailoviću, što bi, onda, moglo objasniti i Golubićeve predustantičke veze sa kolegama iz Crne ruke.

STALJINOVA DEPEŠA

- Josip Broz se našao u nebranom grožđu, pogotovo što je i sam vrlo dobro znao šta znači kad Staljin pošalje Muju da sredi situaciju. A Titu je bilo guravo i to što je od ruskog ambasadora u Beogradu dobio striktnu naredbu da Mustafu Golubića niko ne smije da dira - navodi Mulaomerović.

U feljtonu *Stoljeće atentata na Balkanu*, kojeg je *Global* objavljivao 2009, autor Amel Suljović prenosi svjedočenje nekadašnjeg načelnika kabineta predsjednika SFRJ Mirka Milutinovića o razgovoru kojeg je imao sa svojim prijateljem Vladom Popovićem, koji je, opet, jedno vrijeme bio sekretar Komunističke partije Hrvatske.

- Na moje ime 1941. godine od Komin-

terne je stigla pismena depeša kojom se obavještavam da je Josip Broz Valter, odlukom ovog organa, smijenjen sa funkcije generalnog sekretara KPJ kao nepodobna ličnost za vođenje partije u novonastalim uslovima. Zahtijevano je da se sa sadržajem depeše odmah upozna članstvo - pričao je u povjerenju Popović Milutinoviću.

Milutinović prenosi da je Popović sa tim upoznao i Tita i da su se dogovorili da o tome nikome ništa ne govore, a da depešu unište.

- Budući da Staljinov nalog i depeša o smjeni Josipa Broza nisu provedeni u djelo, u Beograd je odmah doputovao Golubić, Staljinov čovjek od velikog povjerenja i dotad nepogrešivi atentator, vjerovatno sa ciljem likvidacije Valtera. Međutim, neko ga je izdao Gestapu, koji ga je uhapsio i nedugo zatim strijeljao - prenosi Milutinović.

Momčilo Jokić, autor knjige *Tajni dosije - Josip Broz*, tvrdi da su Golubića uočili i pratili Đilas i Ranković, koji su, navodno, otkrili stan u kojem se, po ovom izvoru, Staljinov general trebao sastati sa Titom. Prijedlog za susret je, po ovom izvoru, donijela žena kurir čije ime nije otkriveno, sve je utanačeno, a onda je Tito naredio da Đilas i Ranković učine sve da Gestapo sazna kakav se opasni sovjetski agent nalazi u Beogradu, sa stanom tu i tu.

U Titovu izdaju vjerovao je, bar po pisanju publiciste Miodraga Jankovića, i sam Golubić. Janković je, to smo već navodili u ovom feljtonu, zabilježio svjedočenje doktora Ljubomira Živkovića, koji je u junu 1941. bio u beogradskom zatvoru i obišao ćeliju u kojoj je Golubić bio zatvoren sa Stevanom Majstorovićem.

- Gotov sam! Nema mi spasa... Izdao me Tito! Ali, neka ga... Ja sam kriv što je sve ovako ispalo... Obećaj, Majstoroviću, da ćeš jednog dana, ako ostaneš živ, to ispričati nekome ko to treba da zna... - prenio je Živković ono što mu je ispričao Golubićev cimer.

Tako je, bar po ovim verzijama, žrtva frakcijskih borbi u KPJ postao i čovjek koji ih, po istraživanjima Nike Mihaljevića objedinjenim u feljtonu *Oslobođenja* iz 1976. naslovljenog sa *Revolucionarni lik i djelo Mustafe Golubića*, blago rečeno nije volio.

Frakcijsku borbu je osuđivao, kao i njene nosioce, nazivajući ih naši kombinatori, koji zamućuju čiste vode naš revolucije, i to predstavljaju kao revolucionarni rad, zapisao je Mihaljević.

(Kraj)

LJUBAVNIK GRETE GARBO

Serijal *Zašto još jednom treba ubiti Mustafu Golubića?*, objavljen na jednom stolačkom portalu 2012. godine, autor Goran Raguž započeo je sa nekoliko citata koji Mustafu Golubića smještaju i iznad Čaka Norisa.

* Sve što bih želio u životu jeste biti kao on. Nikada mu se niko nije ni blizu primakao, mogao je ubiti koga hoće i kako hoće i iste sekunde zaboraviti da ga je koknuo, Darko A., profesionalni ubojica, u jednom antverpenskom restoranu

* Mustafa Golubić je bio saradnik Kominterne i revolucionar, prof. dr. N. D., rođeni Stočanin, na FTV

* Mustafa Golubić je bio ljubavnik Grete Garbo, ing. M. R., uzbuđenim glasom

* Mustafa Golubić je nosio stolačku škiju Staljinu, koji ju je obožavao, jedan Stočanin

OSVRĆEMO SE MI, VJERUJ, NIJE MI LAKO

Dužina filma mora biti proporcionalna izdržljivosti bešike!

Onaj prijatelj što voli filmove više nego ja kokice i ja našli smo se na kafi, u gradu, nakon ekstremno dosadnog filma koji smo gledali. Sto do nas, gosti su pričali glasno. Tema, oktobarski izbori. Morali smo ih slušati...

PIŠE: Asaf Bečirović

KOKICE: Volim film. I kokice. Niko sretniji od mene kad gledam dobar film i grickam ih.

Grickao sam kokice i dok sam gledao Otok ljubavi, na Sarajevo film festivalu.

Pita prijatelj a kakav je film?

"Ne znam! Nisam odgledao do kraja. Beška mi popustila!", objasnim.

"E, dužina filma mora biti proporcionalna izdržljivosti ljudske bešike!", zaključio je prijatelj.

Inače, luđi je za filmovima od mene. Gleda ih i bilježi rečenice iz filma koje mu se dopadaju. Listao sam tu bilježnicu. Među ostalim, pročitao sam i ovo:

Zašto se toliko trudiš da se uklopiš ako si rođen da se izdvajaš? (What Women Want); Hrabri ne žive vječno, ali opreznici ne žive uopšte (The Princess Diaries); Potrebno je mnogo hrabrosti da bi se usprotivio neprijatelju i još više da bi se zauzeo za prijatelja (Harry Potter); Ako nisi spreman da se izglupiraš, nisi spreman ni da voliš (A Lot like Love); Zašto se toliko silno želiš uklopiti u ovaj svijet kada si rođena da se ne uklapaš? (Sve što djevojka može poželjeti); O da, prošlost ponekad boli. Od nje možeš samo bježati ili učiti (Kralj lavova); i Život se kreće prilično brzo. Ako se sa vremena na vrijeme ne zaustaviš i pogledaš oko sebe, mogao bi ga propustiti (Slobodan dan Ferrisa Buellera).

TRIBUTE: Biti glumac, nije to mala zajebancija. Ima glumaca koji su poginuli snimajući filmove.

Recimo Vic Morrow i dvoje djece gluma-

ca Myca Dinh Le i Renee Chen. Tijekom snimanja filma Zona sumraka (1982) pirotehnika je eksplodirala, zahvatila helikopter koji je pao te svojom elisom doslovno pokosio Morrowa koji je u naručju nosio djecu. Snimanje filma nije prekinuto.

Martha Mansfield je poginula snimajući film The Warrens of Virginia. Bila je u automobilu, neko je u prolazu zapalio cigaretu, bacio šibicu koja je uletjela kroz prozor automobila u kojem je sjedila. Šibica je pala na Marthinu haljinu, kostim iz Građanskog rata, napravljen od lako

va postao krajem 2005. zahvaljujući seriji Voker - teksaški rendžer. Trajala je serija osam godina, bila gledana, ali Voker bio dosadan, pun kontraproduktivnog nacionalnog ponosa.

Ismijavanje Vokera i filmskog stereotipa "sam protiv svih" prešlo je polako na Norisa i njegova filmska karijera koja je trajala od 1969. do 2005. pretvorila se tako u karikaturu, parodiju i vic.

Noris se nikada nije otvoreno ljutio zbog ismijavanja, čak je i sam u nekoliko navrata pisao šale o sebi, ali je ipak 2007. tužio iz-

davačku kuću "Gotham Books" koja je objavila knjigu Istina o Čaku Norisu: 400 činjenica o najvećem čovjeku na svijetu.

Evo, sad, i nekoliko zajebancija na njegov račun: Suze Čaka Norisa liječe rak. Šteta što on nikada nije zaplakao.

Čak Noris je izgubio nevinnost prije svog oca.

Čak Noris ne spava, on čeka.

KOALICIJA: Onaj prijatelj što voli filmove više nego ja kokice i ja našli smo se na kafi, u gradu, nakon ekstremno dosadnog filma koji smo gledali.

Sto do nas, gosti su pričali glasno. Tema, oktobarski izbori.

Morali smo ih slušati.

Jedan je čitao najnoviju anketu Nacionalnog demokratskog instituta BiH. Ostali slušali.

Neko je od njih je zaključio da je politika samo vještina da se laže u pravi čas, da pobjednika na izborima neće odlučivati narod već koalicioni partneri.

Onda su odlučili da i oni obave svoju anketu i pitali nas dva za koga ćemo glasati? "Glasaću ni za koga!", rekao je prijatelj. "Nije to dobro!", opomenuo ga je ovaj.

"A što nije! I bez mene može sve propasti!", branio se prijatelj. ●

zapaljivih materijala. Nesretna glumica se u sekundi pretvorila u plamteću buktinju. Sredinom 80-tih u bivšoj Jugoslaviji je bila popularna serija Na tajnom zadatku, o bivšem specijalcu koji postaje špijun prodajući se za manekena. U sredini snimanja prve sezone dogodio se tragičan događaj u kojem je život izgubio glavni glumac Hexum. Nesretni Hexum se odmarao u svojoj kućici, kada je saznao da se snimanje odgađa uzeo je magnum koji je bio na stoliću i koji je trebao biti napunjen čorcima. Prislonio ga na glavu, rekao "možeš li ovo vjerovati" i... Pištolj je opalio.

A i Chuck Norris jučer je poginuo. Danas mu je već bolje!

ČAK: Inače, Chuk Noris je predmet vice-

VELIKA NAGRADNA IGRA

Kupovinom stana u naselju „Miljacka“
Namještaja MS&WOOD (Majstori i drvo),
Mlinskog programa Dukat,
Trgovačke robe u Robnoj kući Dukat
I proizvoda Točak
Sudjelujte u nagradnoj igri:

„Majstori znaju kako!“

Jer, možete osvojiti... **Dvosoban STAN u Sarajevu!**

U novom naselju MILJACKA u vrijednosti 71.050 KM

Ali i

4 x Kuhinju sa trpezarijom

(kuhinja, stol i stolice) u vrijednosti 3.000 KM

4 x TDF MOYCA u vrijednosti 1000 KM

90 x Paket proizvoda DUKAT u vrijednosti 1350 KM

5 x Paket kompletnog asortimana proizvoda

DUKAT u vrijednosti 1250 KM

80 x Polo Majice

80 x Majice

130 x Kapa

kao i druge korisne nagrade.

061/208-472 061/461-980 033/468-611

PRODAJA NASELJE MILJACKA

STANOVNI 35-100 m²

POSLOVNI PROSTORI 20-2.000 m²

1.350 - 1.750 KM/m²

www.nekretnine-unipromet.com

Džemala Bijedića 160

USELJIVO I

POSLOVNI PROSTORI

POSLOVNI PROSTORI

Nagradna igra započet će 15.05.2014. i traje do 30.04.2015.

Organizovat će se u 4 kola i to:

- I kolo trajat će od 15.05.2014. g. do 31.07.2014. g.

o Na kraju prvog kola održat će se I kvartalno izvlačenje. (31.07.2014. četvrtak u 12:00 sati u sjedištu Partnera Organizatora, Jelah, Titova bb.)

- II kolo trajat će od 01.08.2014. g. do 30.10.2014. g.

o Na kraju drugog kola održat će se II kvartalno izvlačenje. (30.10.2014. četvrtak u 12:00 sati u sjedištu Partnera Organizatora, Jelah, Titova bb.)

- III kolo trajat će od 01.11.2014. g. do 29.01.2015. g.

o Na kraju trećeg kola održat će se III kvartalno izvlačenje. (29.01.2015. četvrtak u 12:00 sati u sjedištu Partnera Organizatora, Jelah, Titova bb.)

- IV kolo trajat će od 29.01.2015. g. do 30.04.2015. g.

o Na kraju četvrtog kola održat će se IV kvartalno i finalno izvlačenje. (30.04.2015. četvrtak u 12:00 sati u sjedištu Organizatora, Sarajevo, Džemala Bijedića 160)

Više informacija o Nagradnoj igri, i pravilima

saznajte na www.msplus.ba

Stampa PLANJAX, Tešanj

STRASTI ORIJENTA

NEBAHAT
ÇEHRE

KIVANÇ
TATLITUĞ

BEREN
SAAT

SELÇUK
YÖNTEM

HAZAL
KAYA

od 1. septembra

PONEDJELJAK - PETAK 20:00h

